

Psikolojik Danışmanların Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterliliklerinin Tükenmişlik Düzeylerine Etkisinde Manevi Duyarlılığın Aracı Rolü

The Mediating Role of Spiritual Sensitivity in the Effect of Multicultural Counseling Competencies on Burnout Levels of Psychological Counselors

Zeynep SAYAR BOLELLİ¹

Muhammet Übeydullah ÖZTABAK²

Atıf:

Sayar Bolelli, Z., & Öztapak, M. Ü. (2025). Psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerinin tükenmişlik düzeylerine etkisinde manevi duyarlılığın aracı rolü. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(22), 600-615. <https://doi.org/10.57135/jier.1789707>

Öz

Bu araştırmanın amacı, psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerinin tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisini ve manevi duyarlılığın bu etkiye nasıl aracılık ettiğini incelemektedir. Araştırmada, İstanbul ili, Çekmeköy ve Ümraniye ilçesi resmi okullarda görev yapan psikolojik danışmanlar arasından basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilen 198 psikolojik danışman ile çalışılmıştır. Veriler, oluşturulan anket formu ile toplanmıştır. Anket formunda sırasıyla Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlilikleri Ölçeği (ÇPDÖ), Manevi Duyarlılık Ölçeği (MDÖ) ve Psikolojik Danışman Tükenmişlik Ölçeği (PDTÖ) bulunmaktadır. Araştırmada elde edilen verilerine aracı değişken (mediatör) analizi uygulanmıştır. Çokkültürlü yeterliliklerin, danışmanların farklı kültürlerden bireylere daha etkili hizmet sunabilmesi için kritik bir faktör olduğu vurgulanmaktadır. Ancak, bu yeterliliklerin eksikliği veya yetersiz kullanımı, danışmanlarda mesleki tükenmişlik riskini artırabilir. Araştırmada, manevi duyarlılığın, bu ilişkiyi hafifletici bir etkisi olup olmadığını anlamak için aracı değişken analizi yapılmıştır. Manevi duyarlılığın, danışmanların mesleki tatminini artırarak tükenmişliği azaltma potansiyeline sahip olduğu ifade edilmiştir. Sonuçlar, çokkültürlü yeterliliklerin tükenmişlik üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ve manevi duyarlılığın bu etkide orta düzeyde aracı bir rol oynadığını göstermiştir. Araştırma, psikolojik danışmanların hem mesleki gelişimlerini hem de ruhsal iyilik hallerini desteklemenin önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca, sonuçlar, danışman eğitim programlarının çokkültürlü yeterlilikler ve manevi duyarlılıklar üzerine yoğunlaşması gerektiğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlü Psikolojik Danışma, Manevi duyarlılık, Tükenmişlik

Abstract

The purpose of this study is to examine the impact of multicultural counseling competencies on burnout levels in psychological counselors and how spiritual sensitivity mediates this effect. The study included 198 psychological counselors selected through simple random sampling from among public schools in Çekmeköy and Ümraniye, Istanbul. Data were collected using a questionnaire. The questionnaire included a Consent Form, a Demographic Information Form, the Multicultural Counseling Competencies Scale (MCCSC), the Spiritual Sensitivity Scale (SSC), and the Counselor Burnout Inventory (CBI). Mediator analysis was applied to the data obtained in the study. It is emphasized that multicultural competencies are a critical factor for counselors to provide more effective services to individuals from

¹Doktora Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., İstanbul-Türkiye, zeynepsayar@hotmail.com, orcid.org/0009-0008-1349-1896

²Doç. Dr, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., İstanbul-Türkiye, muoztabak@fsm.edu.tr, orcid.org/0000-0003-4923-2163

diverse cultures. However, the lack or inadequate use of these competencies can increase the risk of professional burnout in counselors. A mediator analysis was conducted to determine whether spiritual sensitivity moderates this relationship. Spiritual sensitivity has been shown to have the potential to reduce burnout by increasing counselors' professional satisfaction. The results showed that multicultural competencies had a significant effect on burnout, with spiritual sensitivity playing a moderate mediating role in this effect. The research highlights the importance of supporting both the professional development and spiritual well-being of counselors. Furthermore, the results suggest that counselor education programs should focus on multicultural competencies and spiritual sensitivity.

Keywords: Multicultural counseling, Spiritual Sensitivity, Burnout.

GİRİŞ

Çokkültürlü yeterlilik, bireylerin farklı kültürel geçmişlere sahip kişilerle etkili ve anlayışlı bir şekilde iletişim kurma becerisi olarak tanımlanır. Bu yeterlilik, kültürel farkındalık, bilgi ve becerilerin bir araya geldiği bir kavramdır (Bektaş, 2006). Farkındalık, psikolojik danışmanın kendi kültürel önyargılarının farkında olmasını, kültüre duyarlılık bilgisi, danışanın kültürel bağlamını anlamak ve değerlendirmek için gereken bilgi düzeyini ifade ederken, kültüre duyarlı psikolojik danışma öz yeterliliği ise psikolojik danışmanın bu bilgi ve farkındalığı kullanma yeteneğini kapsar (Sue vd., 1992).

Özellikle psikolojik danışma alanında, danışmanların danışanların kültürel değerlerini ve inançlarını anlamaları, bireylerin ihtiyaçlarını doğru bir şekilde değerlendirebilmeleri açısından öneme sahiptir. Çokkültürlü yeterliliğin, bireylerin kültürel duyarlılık ve empati kapasitelerini artırdığı, böylece danışma sürecinde daha etkili müdahalelere olanak tanıdığı bilinmektedir. Örneğin, bir danışan, belirli bir kültürel grup için önemli olan ritüel veya geleneklere dayalı bir stres kaynağı yaşıyorsa, danışman bu bağlamı anlamadan etkili bir destek sağlayamaz. Bu nedenle, danışmanın kültürel bilgiye dayalı empatik bir yaklaşım benimsemesi, danışanın sorunlarını daha geniş bir bağlamda değerlendirmesine olanak tanır. Danışmanlar, çokkültürlü yeterliliklerini geliştirmek için sürekli eğitim almalı, kendi kültürel önyargılarının farkında olmalı ve bu önyargıları en aza indirmek için çalışmalıdır. Ayrıca, çokkültürlü yeterliliğin sadece teorik bilgi ile sınırlı kalmaması, aynı zamanda uygulamalı becerilerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Buyruk Genç, 2019). Kültürel farklılıkları anlamak ve bu anlayışı danışma sürecine entegre etmek, danışmanların mesleki başarısını artıran önemli bir unsurdur. Çokkültürlü yaklaşım, danışman ile danışan arasında güvenin inşa edilmesine yardımcı olur. Danışma sürecinde bu yeterliliklerin eksikliği, yanlış anlamalara ve etkisiz sonuçlara yol açabilir, bu da danışmanlık hizmetlerinin kalitesini düşürür. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerinin geliştirilmesi, bireylerin farklı kültürel kimlikleri, değerleri ve inanç sistemlerini anlamalarına olanak tanıyan zorlu bir süreçtir. Bu yeterlilikler, yalnızca bilgi edinmekle sınırlı olmayıp, uygulamalı becerileri ve empati kapasitesini geliştirme gerekliliğini de içerir (Günlü vd., 2020).

Danışmanlar, kendi kültürel önyargılarının ve varsayımlarının farkında olmalı, bu önyargıların danışma sürecine etkisini en aza indirmek için çaba göstermelidir. Literatür, danışmanların kendi içsel değerlerini sorgulamalarını ve danışanların dünya görüşlerini anlamaya yönelik bir farkındalık geliştirmelerini, çokkültürlü yeterliliklerin temel unsurları arasında göstermektedir. Bu bağlamda, profesyonel gelişim araçları olan eğitim programları, süpervizyon süreçleri ve öz değerlendirme yöntemleri oldukça önemlidir (Meydan ve Kağnıcı, 2018).

Çokkültürlü yeterliliklerin geliştirilmesinde bir diğer kritik faktör, danışmanların farklı kültürlere yönelik bilgi ve anlayışlarını genişletmeleridir. Danışmanların, farklı kültürlerin sosyal normlarını, inanç sistemlerini ve ritüellerini öğrenmeleri, bu bilgilerin danışma süreçlerine entegre edilmesine olanak tanır. Bu bağlamda, kültürel uygunluk taşıyan müdahale tekniklerini benimsemek, çokkültürlü yeterliliği artıran önemli bir stratejidir. Kültürel çeşitlilik gösteren gruplarla çalışırken kullanılan özel terapi yöntemleri, danışmanlık hizmetlerinin

etkinliğini artırabilir. Bunun yanında, danışmanların toplumsal duyarlılıklarını geliştirmeleri ve kültürel çeşitliliğe açık bir tutum sergilemeleri, bireysel ve toplumsal faydalar sağlar.

Danışmanların hem kendi manevi ve kültürel hem de danışanların kültürel ve manevi ihtiyaçlarını anlamaları ve bu ihtiyaçları profesyonel bir çerçevede ele almaları gerekir. Aynı zamanda, çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımlarının uygulanması, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de olumlu etkiler yaratabilir. Bu süreçte, danışmanların sürekli öğrenme ve gelişime açık bir tutum sergilemeleri, çokkültürlü yeterliliklerin sürdürülebilirliğini destekleyecektir. Bu bağlamda, danışmanların kültürel önyargılarını ve varsayımlarını sorgulamalarına olanak tanıyan öz değerlendirme yöntemleri oldukça etkili bulunmuştur (Worthington vd., 2007). Özellikle, danışmanların kendi değer sistemlerini analiz etmeleri ve kültürel çeşitliliğe olan yaklaşımlarını objektif bir şekilde gözden geçirmeleri, ölçüm sürecinin önemli bir parçasını oluşturur. Bu tür değerlendirmeler, danışmanların hem güçlü yönlerini hem de geliştirilmesi gereken alanları belirlemelerine yardımcı olur.

Psikolojik danışmanların çokkültürlü yeterliliklerin ölçülmesinde pratik uygulama değerlendirmeleri de önemli rol oynar. Bu tür değerlendirmeler, danışmanların gerçek veya simüle edilmiş durumlarda kültürel açıdan uygun müdahaleler yapabilme becerilerini analiz eder. Örneğin, Jones ve diğerleri (2015) yaptıkları bir çalışmada, kültürel duyarlılığa odaklanan Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) eğitimi ve danışmanlığının, terapistlerin kültürel yeterlik düzeylerine etkisinin olup olmadığını incelemişlerdir. Ön test/son test deseni kullanılan bu çalışmada, kültüre duyarlı BDT eğitimi alan grubun, geleneksel BDT eğitimi alan gruba kıyasla anlamlı derecede daha yüksek kültürel yeterlik puanları elde ettiği bulunmuştur. Bir başka ifadeyle psikolojik danışmanların çokkültürlü yeterlilikleri eğitimle artmıştır. Çokkültürlü yeterlilikleri artan danışmanların daha duyarlı ve farkındalık sahibi oldukları söylenebilir. Nitekim, Matthews, Barden ve Sherrell (2018) yaptıkları bir çalışmada, 172 profesyonel danışman arasında kültürel yeterlik, çokkültürlü öz-yeterlik ve etnik kimlik arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Buna göre, kültürel yeterlik ile çokkültürlü etnik kimlik arasında ve etnik kimlik ile çokkültürlü öz-yeterlik arasında orta düzey pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ancak en güçlü ilişki kültürel yeterlik ve çokkültürlü öz-yeterlik arasında bulunmuştur. Tüm bu bulgular ele alındığında, yüksek etnik kimlik farkındalığı olan ve yüksek öz yeterlilik inancına sahip danışmanlar kültürel yeterliliklerini geliştirebilmektedirler.

Son olarak, çokkültürlü yeterliliklerin ölçülmesi için kullanılabilecek diğer bir yöntem ise danışan geri bildirimleridir. Danışanların, danışmanlık hizmetleri sırasında hissettikleri rahatlık düzeyi, anlaşıldıklarına dair algıları ve danışmanın kültürel hassasiyetine yönelik yorumları, ölçüm sürecine değerli bilgiler sunar. Bu tür geri bildirimler, danışmanların hizmetlerini sürekli olarak geliştirmelerine olanak tanır. Tüm bu yöntemler, Çokkültürlüpsikolojik danışma yeterliliklerinin daha kapsamlı bir şekilde ölçülmesini ve iyileştirilmesini destekler. Ancak, bu yeterlilikleri kazanma ve sürdürme süreci, danışmanlardan sürekli kendini yansıtma, öğrenme ve kültürel olarak uygun uygulamalar sergileme çabası gerektirir. Bu da bir yandan psikolojik danışmanlığın hizmet kalitesini artırırken, diğer yandan danışmanların psikolojik iyi oluşunu ve özellikle tükenmişlik düzeylerini etkileyebilecek potansiyel bir yük de oluşturabilir. Dolayısıyla psikolojik danışmanlık sürecindeki bir diğer önemli unsur da psikolojik danışmanların deneyimleyebilecekleri olası tükenmişlik durumudur.

Psikolojik Danışmada Tükenmişlik

Tükenmişlik, özellikle insan ilişkilerine dayalı mesleklerde sıkça görülen bir sendrom olarak tanımlanır ve bireylerin fiziksel, duygusal ve zihinsel tükenmişlik yaşamalarıyla kendini gösterir (Taytaş, 2022). İlk olarak Herbert Freudenberger tarafından 1974 yılında tanımlanan bu kavram, Maslach ve Jackson tarafından üç ana boyutta ele alınmıştır: duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı eksikliği (Vieten vd., 2016). Duygusal tükenme, bireyin enerji kaybı yaşaması ve kendini yorgun hissetmesiyle ilişkilidir. Duyarsızlaşma ise, bireyin işine karşı olumsuz ve umursamaz bir tutum geliştirmesiyle ortaya çıkar. Son olarak, kişisel başarı eksikliği, bireyin yaptığı işten tatmin olmaması ve yeterli olmadığına dair algılar geliştirmesi olarak tanımlanır.

Tükenmişlik, psikolojik danışmanlık mesleğinde sıkça karşılaşılan sorunlardan biridir ve bu meslekte çalışanların sürekli olarak empati kurma ve destek sağlama gibi yoğun duygusal taleplerle başa çıkmasını gerektirir (Akgün, 2022; Taytaş, 2022; Wardle ve Mayorga, 2016). Çünkü, danışmanların yaptıkları işin doğası onları strese ve yetersiz öz bakıma duyarlı hale getirir ve bu da danışmanlarda tükenmişliğe yol açabilir. Hatta psikolojik danışmanların %85'inde tükenmişlik semptomları görülebilmektedir (Wardle ve Mayorga, 2016). Danışmanlıkta tükenmişliğin yaşanmasının olası sebepleri arasında işin doğası gereği strese ve olumsuz yaşam olaylarına maruz kalmak, mobbinge uğramak, diğer çalışanlardan yeterli desteği alamamak, okullarda yetersiz çalışanın olması, öğrenci sayısının ve özellikle de kaynaştırma öğrenci sayısının fazla olması, rehberlik araştırma merkezleri (RAM) gibi bazı alanlarda çalışma saatlerinin uzun olması, cinsel istismar gibi vakalarda danışmanların kendilerini yetersiz hissetmeleri gibi sebepler bulunmaktadır (Akgün, 2022, s. 97). Psikolojik danışmanlarda görülen tükenmişlik, danışmanların yalnızca psikolojik sağlıklarını değil, aynı zamanda onların mesleki performanslarını ve danışanlarına sundukları hizmetin kalitesini de olumsuz etkilemektedir (Taytaş, 2022). Zamanla duygusal yorgunluk yaşamaları ve bunun sonucunda duyarsızlaşma, insanlardan uzaklaşma ve içe kapanma görülebilir (Jackson, 2000).

Mesleki tükenmişliğin boyutları, bireyin sadece kişisel refahını değil, aynı zamanda mesleki performansını da olumsuz etkiler (Taris vd., 2018). Özellikle duygusal tükenme, danışmanların empati kapasitelerini ve danışanlarına sağladıkları desteğin kalitesini düşürülebilmektedir. Örneğin Kurşuncu ve diğerlerinin (2023) 240 psikolojik danışmanla yaptıkları çalışmaya göre psikolojik danışmanlarda tükenmişlik düzeyi arttıkça danışmanlık becerileri de olumsuz etkilenmektedir. Benzer şekilde Yang ve Hayes'e (2020) göre tükenmişlik, danışmanla danışan arasındaki terapötik ilişkiyi ve terapötik faydayı olumsuz etkilemektedir. Ningrat ve diğerlerinin (2023) yaptıkları çalışmaya göre de psikolojik danışmanlarda görülen tükenmişliğin artması halinde danışmanların daha az profesyonellik ve etik uyum gösterdikleri bulunmuştur. Dolayısıyla psikolojik danışmanlıkta görülen tükenmişliğin, onların sadece iyi oluşlarını değil aynı zamanda mesleki yeterliliklerini ve performanslarını da olumsuz etkilediği söylenebilir. Haliyle bu durum da danışmanlarda, uzun vadede iş bırakma oranlarını artırabilir ve psikolojik danışma hizmetlerinin genel etkinliğini düşürebilir (Akten, 2007).

Tükenmişlik ile başa çıkmak için önerilen stratejiler arasında farkındalık temelli müdahaleler, sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi ve iş-yaşam dengesinin sağlanması yer alır (Hayes vd., 2004). Farkındalık temelli uygulamalar, bireylerin kendi duygusal durumlarını daha iyi anlamalarına ve strese karşı daha dirençli hale gelmelerine yardımcı olabilir. Nitekim, Ivers ve diğerleri (2016) yaptıkları bir çalışmada, çokkültürlü danışmanlık yeterliği ile bilinçli farkındalık (mindfulness) arasındaki deneysel ilişkiyi incelemiştir. Araştırmacılar, ırk/etnik köken, çokkültürlü ders tamamlama ve empati gibi değişkenleri kontrol ettikten sonra, bilinçli farkındalığın bileşenleri ile çokkültürlü danışmanlık yeterliliğinin alt boyutları olan çokkültürlü farkındalık ve çokkültürlü bilgi arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur. Bu bulgular, bilinçli farkındalık becerilerinin terapistlerin çokkültürlü yeterliliğinin (özellikle farkındalık ve bilgi boyutlarının) gelişimi için önemli bir bileşen olabileceğini göstermektedir.

Manevi Duyarlılık ve Psikolojik Danışma

Manevi duyarlılık, bireyin kendi manevi değerlerini ve inançlarını anlamasıyla birlikte, başkalarının manevi deneyimlerine ve perspektiflerine duyarlı olma becerisini ifade eder. Bu kavram, bireyin hayatına anlam kazandırma, içsel huzuru keşfetme ve başkalarının manevi değerlerini takdir etme kapasitesini içerir (İkiz, 2006). Manevi duyarlılık, kişinin kendisiyle ve çevresiyle daha derin bir bağlantı kurmasını sağlayarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha sağlıklı ilişkiler geliştirmesine katkıda bulunur. Aynı zamanda, bireylerin kendi değerlerini sorgulamalarına ve başkalarının farklı inançlarına daha açık bir tutum sergilemelerine yardımcı olur. Manevi duyarlılığın önemi, bireyin yaşamında karşılaştığı zorluklara karşı dayanıklılığını artırmasından kaynaklanır. Manevi açıdan duyarlı bireyler, stres ve kaygıyla başa çıkmada daha etkili yöntemler geliştirebilir. Bu durum, manevi duyarlılığın bireyin zihinsel ve duygusal sağlığı üzerindeki olumlu etkilerini göstermektedir (Zeiger ve Lewis, 1998). Kişinin hayatındaki anlam ve amaç duygusu, manevi duyarlılık sayesinde güçlenir. Bu durum, bireylerin daha pozitif bir yaşam perspektifine sahip olmalarını sağlar ve genel refahlarını artırır.

Manevi duyarlılık, psikolojik danışma süreçlerinde hem danışan hem de danışman için önemli bir boyut olarak karşımıza çıkar. Psikolojik danışmanların, danışanların manevi değerlerini ve inanç sistemlerini anlamaları, bu süreçte empati kurmalarını kolaylaştırır ve daha etkili bir destek sunmalarını sağlar (Koç, 2024). Danışanların manevi inançları, yaşam deneyimlerini anlamlandırmada ve duygusal zorluklarla başa çıkmada önemli bir kaynak olabilir. Manevi duyarlılık, bu bağlamda, danışmanların danışanların inançlarını ve değerlerini yargılamadan kabul etmelerini ve bu değerleri terapötik sürece entegre etmelerini mümkün kılar.

Aslında maneviyatın çeşitli danışmanlık türlerinde, müdahale tekniklerinde ve süpervizyon eğitimlerinde eskiden beri sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Magaldi-Dopman, 2014). Ayrıca konsantrasyon, dua, affetme ve farkındalık gibi çağdaş uygulamalara bakıldığında da maneviyatın izlerine görmek mümkündür (Koç, 2024). Günümüzde birçok çalışma maneviyatın psikolojik danışma sürecinde olumlu etkilerini ortaya koymuştur (Ağılkaya-Şahin vd., 2024).

Psikolojik danışma sürecinde, manevi duyarlılık, danışanın içsel çatışmalarını anlamada ve çözmede etkilidir. Örneğin, danışanın yaşam amacını sorguladığı veya manevi bir kriz yaşadığı durumlarda, danışman, manevi duyarlılıkla yaklaşarak bu krizlere yönelik yapıcı çözümler sunabilir (Cashwell vd., 2014). Yanı sıra danışmanların danışanların manevi boyutlarını anlaması, yalnızca bireysel sorunları değil aynı zamanda toplumsal bağlamı da ele almayı kolaylaştırır. Bu, danışma sürecinin kapsamını genişletir ve danışanların daha bütüncül bir destek almasına olanak tanır.

Manevi duyarlılık, danışman-danışan ilişkisinin güçlenmesine de katkıda bulunur. Danışanların manevi değerlerini dikkate alan bir yaklaşım, onların kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlar ve danışma sürecine olan bağlılıklarını artırır. Bu durum, danışanların duygusal sorunlarını daha açık bir şekilde ifade etmelerine ve danışmanlık sürecinden daha fazla fayda sağlamalarına yardımcı olur (Gunnells, 2008). Manevi duyarlılık, bu nedenle, danışma sürecinin temel unsurlarından biri olarak görülmelidir. Bu bağlamda manevi duyarlılık, danışmanların kendi profesyonel gelişimlerinde de önemli bir etkidir. Danışmanların, kendi manevi değerlerini sorgulamaları ve farklı manevi perspektiflere açık olmaları, onların daha etkili ve anlayışlı bir destek sunmalarını sağlar. Manevi duyarlılıkla hareket eden bir danışman, danışanın ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilir ve terapi sürecini bireyin değer sistemine uygun şekilde yönlendirebilir. Bu nedenle, manevi duyarlılık, psikolojik danışma sürecinin yalnızca bir aracı değil aynı zamanda başarısını artıran bir faktör olarak değerlendirilmelidir.

Manevi duyarlılık, psikolojik danışma süreçlerinde danışmanların danışanların değerlerine, inançlarına ve manevi ihtiyaçlarına duyarlı olmasını ifade eden bir kavramdır (Edmiston,

2024). Danışmanlar, danışanlarının manevi boyutlarını anlamadan ve bu unsurları dikkate almada sağlıklı bir terapi süreci yürütmekte zorlanabilirler. Manevi duyarlılığın sağlanması, danışmanın, danışanın yaşamını şekillendiren temel inanç ve değerleri anlamasına olanak tanır. Bu duyarlılık, danışanların yaşadığı zorlukların ardındaki derin anlamları keşfetmelerini sağlayarak terapötik sürecin daha etkili olmasına katkıda bulunur. Özellikle kriz durumlarında, danışanın manevi yönlerini anlayan bir yaklaşım, bireyin kendisini daha güvende ve desteklenmiş hissetmesine olanak tanır.

Psikolojik danışma sürecinde manevi duyarlılık, bireylerin kendi manevi deneyimlerini keşfetmelerine ve anlamlandırmalarına yardımcı olur. Manevi krizler, bireyin yaşamında derin bir anlam kaybı veya amaçsızlık hissi oluşturabilir. Bu durumlarda, danışmanın manevi duyarlılıkla yaklaşması, bireyin kendi içsel kaynaklarını ve değerlerini yeniden değerlendirmesine katkı sağlar. Danışan bir yas sürecindeyse, bu süreci manevi değerler çerçevesinde ele almak, danışanın kayıp hissiyle başa çıkmasını kolaylaştırabilir (Edmiston, 2024). Manevi duyarlılık, danışmanların danışanlarının yaşam hikâyelerini daha geniş bir bağlamda ele almasına olanak tanır; bu, danışma sürecinin kapsamını yalnızca bireysel sorunları çözmekle sınırlı kalmayıp, danışanın toplumsal ve kültürel bağlarını da dikkate alacak şekilde genişletir.

Manevi duyarlılık, aynı zamanda danışan-danışman ilişkisini güçlendiren bir unsurdur (Gunnells, 2008). Danışanlar, manevi değerlerine ve inançlarına saygı gösteren bir yaklaşım sergilendiğinde, kendilerini daha değerli hissederler ve danışma sürecine daha açık hale gelirler. Bu güven ortamı, danışanların duygusal problemlerini ve yaşadıkları içsel çatışmaları daha rahat ifade etmelerine olanak tanır. Manevi duyarlılık, danışanın yalnızca zihinsel sağlığına değil, aynı zamanda duygusal ve manevi iyilik haline de odaklanarak bütüncül bir terapi yaklaşımını sunar. Bu durum, danışanın terapi sürecinden daha fazla fayda sağlamasına ve danışmanlık sürecine olan bağlılığının artmasına yardımcı olur.

Danışmanların kendi manevi değerlerini sorgulamaları ve farklı manevi perspektiflere açık olmaları, onların daha etkili ve anlayışlı bir destek sunmalarını sağlar. Manevi duyarlılıkla hareket eden bir danışman, danışanın ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilir ve terapi sürecini bireyin değer sistemine uygun şekilde yönlendirebilir (Gunnells, 2008). Ayrıca, danışmanların farklı kültürel ve manevi inanç sistemlerine karşı açık bir tutum sergilemesi, onların mesleki yetkinliklerini artırır. Hem bireysel danışma süreçlerinin hem de toplumsal uyumun geliştirilmesine katkıda bulunur. Manevi duyarlılık, yalnızca bir araç değil, aynı zamanda danışma sürecinin başarısını artıran temel bir faktör olarak değerlendirilmelidir.

Manevi danışmanlık ve psikolojik danışma süreçlerinde, danışanın manevi ve kültürel değerlerine duyarlı bir yaklaşım benimsemek, etkili bir danışma sürecinin anahtarıdır. Maneviyat, bireylerin yaşamındaki anlam arayışını ve kişisel değerlerini şekillendiren önemli bir unsurdur. Bu nedenle, çokkültürlü psikolojik danışmada, maneviyanın dikkate alınması, danışanın ihtiyaçlarının daha derinlemesine anlaşılmasına olanak tanır (Gürkan ve Akbaş, 2024). Örneğin, danışmanın danışanların manevi deneyimlerini dikkate alarak iyilik hali modeli kapsamında müdahaleler gerçekleştirmesi, terapötik süreci güçlendirebilir. Diğer yönden maneviyanın iyileştirici bir araç olarak kullanılması, danışan ile danışman arasındaki güveni artırır ve daha anlamlı bir etkileşim kurulmasını sağlar. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini göz önünde bulundurduğumuzda bireyler manevi gelişimleri gelişimin daha yüksek aşamalarına doğru ilerledikçe daha kapsayıcı ve birleştirici dünya görüşleri benimseme eğiliminde oldukları genel olarak kabul edilmektedir (Maslow ve Lewis, 1987). Dolayısıyla manevi duyarlılığı yüksek olan bireylerde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerinde de artış olması muhtemeldir. Danışmanlar, maneviyanın, danışanlarının hayatlarını nasıl etkilediğini anlamak için bir merak geliştirmenin önemini anlamalı ve bu yeni farkındalığı danışanları için iyileşmeyi ve bütünlüğü kolaylaştırmak için kullanmalıdır (Soucheray, 2020). Manevi duyarlılık, bireylerin kendi manevi değerlerini ve başkalarının manevi inançlarını anlama, kabul etme ve bu farklılıklarla etkili bir şekilde başa çıkma becerisi olarak tanımlanır.

Bu duyarlılığın ölçülmesi, bireylerin manevi yeterlilik düzeylerini anlamak ve bu yeterlilikleri geliştirmek için öneme sahiptir (Güneş, 2015).

Çokkültürlü psikolojik danışma sürecinde danışmanın kendini yetersiz hissetmesi ya da kendi kültürü dışındaki farklı kültürleri anlama çabası sonucu tükenmişlik yaşayabilir. Bu durum hem kendi hem de danışanı ve danışma sürecini olumsuz etkileyebilir. Bu süreçte manevi duyarlılığı yüksek psikolojik danışmanların, çokkültürlü danışma sürecini daha iyi yönetebileceği varsayılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

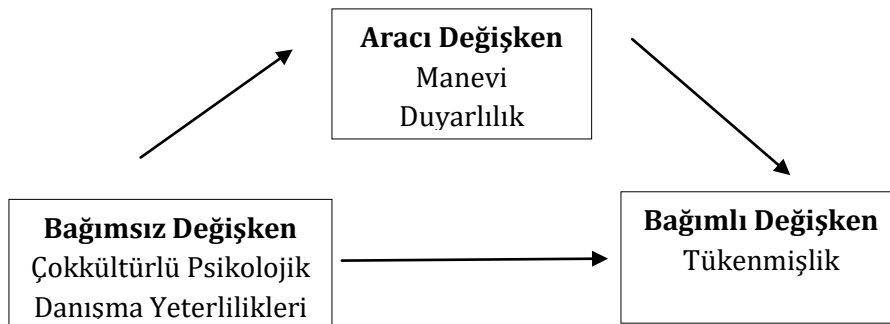
Bu araştırmanın amacı, psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerinin tükenmişlik düzeylerine etkisinde manevi duyarlılığın aracı rolünün incelenmesidir. Bu amaçla sınanacak hipotezler şunlardır:

1. Psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri ile manevi duyarlılıkları arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmaktadır.
2. Psikolojik danışmanların manevi duyarlılık düzeyleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
3. Psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
4. Psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkide manevi duyarlılık aracı rol üstlenmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkide başka bir değişken ya da değişkenlerin etkisinin olup olmadığını tespit etmek için aracılık analizi uygulanmış ve veriler bu şekilde yorumlanmıştır. Aracı değişkenin etkisini değerlendirmek için Hayes'in (2016) SPSS programına eklenerek kullanılacak şekilde geliştirdiği PROCESS Makro programı kullanılmıştır. Programda toplam etki, doğrudan etki ve dolaylı etki puanları ile aracı değişkenin bağımlı değişken üzerindeki aracı etkisi incelenmektedir (Darlington ve Hayes, 2016). Bu çalışmada, aracı değişken analizi yöntemi kullanılarak, çokkültürlü psikolojik danışma ve tükenmişlik düzeyleri alt boyutları arasında manevi duyarlılığın aracı etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın modeli Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1: Psikolojik Danışmanların Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterliliklerinin Tükenmişlik Düzeylerine Etkisinde Manevi Duyarlılığın Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 1'de sunulan araştırmanın modelinde, ilk olarak bağımsız değişken olan çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerinin aracı değişken olan manevi duyarlılık üzerindeki etkisi

değerlendirilmiş ve sonrasında manevi duyarlılığın, tükenmişliği etkilemesi ve ardından manevi duyarlılığın, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri ile tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkide aracılık etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmada, İstanbul ili, Çekmeköy ve Ümraniye ilçesinde resmi kurumlarda görev yapan psikolojik danışmanlar arasından basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 198 psikolojik danışman ile çalışılmıştır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	137	69.2
	Erkek	61	30.8
Eğitim Durumu	Lisans	104	52.5
	Yüksek Lisans	88	44.4
	Doktora	6	3.1
Çokkültürlü Psikolojik Danışma ile İlgili Ders Alma Durumu	Evet	52	26.3
	Hayır	146	73.7

Araştırmaya katılanların %69,2'si kadın, %30,8'i erkektir. Eğitim düzeylerine göre, katılımcıların %52,5'i lisans mezunu, %47,5'i lisans üstü mezundur. Çokkültürlü psikolojik danışma ile ilgili ders alma durumları değerlendirildiğinde, katılımcıların %26,3'ü bu konuda ders almış, %73,7'si ise almamıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın önemli sınırlılıkları arasında, verilerin İstanbul ilinin sadece iki ilçesinden (Çekmeköy ve Ümraniye) basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle toplanmış olması nedeniyle bulguların genellenebilirliğinin düşük olması yer almaktadır. Ayrıca, çalışmanın kesitsel desen kullanması, incelenen değişkenler (Çokkültürlü Yeterlilikler, Manevi Duyarlılık ve Tükenmişlik) arasındaki ilişkide neden-sonuç ilişkisi kurmayı zorlaştırmaktadır. En önemli istatistiksel sınırlılık ise regresyon analizinde elde edilen açıklanan varyans miktarının (en fazla %14 civarında) düşük olmasıdır; bu durum, modele dâhil edilmeyen örgütsel stres, iş yükü veya sosyal destek gibi başka güçlü faktörlerin tükenmişlik üzerinde daha belirleyici olduğunu düşündürmektedir. Son olarak, verilerin öz bildirim yoluyla toplanması, sosyal arzu edilebilirlik ve yanıt yanlılığı riskini beraberinde getirmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, Demografik Bilgi Formu, Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlilikleri Ölçeği, Manevi Duyarlılık Ölçeği ve Psikolojik Danışman Tükenmişlik Ölçeği ile toplanmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve bu formda katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durumu, eğitim durumu, gelir düzeyleri ve çalışma durumları sorulmuştur.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlilikleri Ölçeği (ÇPDÖ)

Özer ve İlhan (2014) tarafından psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerini ölçbilmek amacıyla geliştirilmiştir. 26 maddeden oluşan ölçek, bilgi, beceri ve farkındalık alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipinde değerlendirilmekte olup, ölçekten en düşük alınabilecek puan 26 ve en yüksek alınabilecek puan 130'dur. "*Bir psikolojik*

danışman olarak, mensup olduğum kültürün danışana olan bakış açımı etkilediğini fark ediyorum.” şeklinde maddeler yer almaktadır. Güvenirlik çalışmasını yapmak amacıyla Cronbach Alfa katsayıları, farkındalık alt boyutu için 0.88, beceri alt boyutu için 0.88, bilgi alt boyutu için 0.84 ve ölçeğin tamamı için 0.88 olduğu tespit edilmişti. Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucu toplam varyansın %50,86’sının açıklandığını göstermektedir. Bu araştırmada ölçeğin güvenirlik çalışması için yapılan Cronbach Alfa katsayısı ölçeğin tamamı için 0.82 olduğu görülmüştür (Özer ve İlhan, 2014).

Psikolojik Danışman Tükenmişlik Ölçeği (PDTÖ)

İlk olarak, psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerini ölçebilmek amacıyla, Lee ve diğerleri (2007) tarafından geliştirilen Psikolojik Danışman Tükenmişlik Ölçeğinin, Türkçeye uyarlaması 2016 yılında yapılmıştır (Akin vd., 2016). Ölçeğin örnek maddeleri arasında *“Danışanlarımın artık iyi olup olmadıklarıyla ilgili endişe etmiyorum.”* maddesi yer almaktadır. Ölçek 5’li likert tipindedir. Yükselen puanlar psikolojik danışman tükenmişlik düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayıları yorgunluk alt boyutu için .86, yetersizlik alt boyutu için .88, olumsuz çalışma koşulları alt boyutu için .86, danışanı değersizleştirme alt boyutu için .83 ve özel hayatta bozulma alt boyutu için .85 ve ölçeğin bütünü için .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliliği için yapılan çalışma sonucunda, alt boyutlarına ve bütününe ilişkin Cronbach’s Alpha katsayıları sırasıyla .87, .74, .86, .66, .75 ve .83 olduğu tespit edilmiştir.

Manevi Duyarlılık Ölçeği (MDÖ)

Tirri ve diğerleri (2006) tarafından geliştirilen Manevi Duyarlılık Ölçeğinin Türkçe uyarlaması, Elban ve Aslan (2022) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 5’li Likert tipinde on bir sorudan oluşmakta ve ters madde bulunmamaktadır. Farkındalık ve gizem duyarlılığı, değer duyarlılığı ve toplum duyarlılığı olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Örneğin, değer duyarlılığı ile ilgili maddeler arasında *“Yaşamdaki amacımı bulmak benim için önemlidir.”* şeklinde bir madde bulunmaktadır. Uyarlama çalışmasında, Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach alpha değeri ölçeğin tümü için .85, farkındalık ve gizem duyarlılığı alt boyutu için .71, değer duyarlılığı alt boyutu için .70 ve toplum duyarlılığı alt boyutu için .76 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama işlemi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 5/12/2024 tarih ve 42/18 sayılı onay yazısı doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulan Google form üzerinden yapılmıştır. Formlar, İstanbul ili Çekmeköy ve Ümraniye ilçesinde resmi okullarda hizmet veren psikolojik danışmanlar arasından basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen psikolojik danışmanlara aralık ve ocak ayı içerisinde, kişisel bilgileri istenmeden gönüllülük esasına dayalı, çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Formda sırasıyla Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlilikleri Ölçeği, Manevi Duyarlılık Ölçeği ve Psikolojik Danışman Tükenmişlik Ölçeği yer almıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 27 programı ve PROCESS v4.2 eklentisi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, betimsel istatistikler ile değişkenlerin frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmış ve ölçeklerin çarpıklık ile basıklık değerleri incelenerek verilerin normal dağılım özellikleri değerlendirilmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olan dağılımların normal dağılım olduğunu gösteren kaynaklar dikkate alınarak değişkenlerin normal dağılım

gösterip göstermediğine karar verilmiştir (Ak, 2008; George ve Mallery, 2010; Guriş ve Astar, 2019). İlk olarak değişkenlere ait betimsel istatistikler hesaplanmış ve ardından, bağımlı değişken (tükenmişlik), bağımsız değişken (çokkültürlü psikolojik danışman yeterlilikleri) ve aracı değişken (manevi duyarlılık) arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla Pearson Çarpım Momentler Korelasyon analizi uygulanmıştır.

Araştırma modeline uygun olarak, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkide aracı değişkenin rolünü test etmek için PROCESS eklentisi kullanılarak Model 4 aracılık analizi yapılmıştır. Bu analizde dolaylı etkilerin anlamlılığı, 5000 bootstrapping örnekleme ile %95 güven aralığında değerlendirilmiştir. Bu analizler kapsamında çokkültürlü psikolojik danışman yeterliliklerinin tükenmişlik üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri, manevi duyarlılığın aracılık rolü incelenmiştir.

BULGULAR

Çalışmada aracılık rolünü tespit etmeden önce değişkenlere ait dağılımın normal olup olmadığına çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılarak karar verilmiş ve ardından değişkenler arası ilişkiler yorumlanmıştır. Tablo 2’de sonuçlar sunulmuştur.

Tablo 2: Çokkültürlü Psikolojik Danışman Yeterlilikleri, Manevi Duyarlılık ile Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları ve Betimsel İstatistikler

	Korelasyon			Betimsel İstatistikler		
	1	2	3	Ortalama(SD)	Çarpıklık	Basıklık
1 Çokkültürlü psikolojik danışman yeterlilikleri	-			97.37	.00	.52
2 Manevi duyarlılık	.26**	-		45.42	-.63	1.24
3 Tükenmişlik	-.28**	-.14**	-	43.80	.23	.04

Not. **P <0.01, *P < 0,05

Ölçeklere ait diğer tüm alt boyutlar +2, -2 sınırı içerisinde olduğu için normal dağılıma uymaktadır. Normal dağılım sonucunda yapılan korelasyon analizi sonucunda; çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri ile manevi duyarlılık arasında ($r = 0.26$; $p < .001$) pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Manevi duyarlılık ile tükenmişlik düzeyleri ($r = -.14$; $p < .001$) arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Son olarak Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri ile tükenmişlik arasında ($r = -.28$; $p < .001$) negatif yönlü anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır.

Değişkenler arası ilişkilerin anlamlı olduğu tespit edildikten sonra aracılık analizi yapılmış olup, bulgular aşağıdaki Tablo 3’te sunulmuştur.

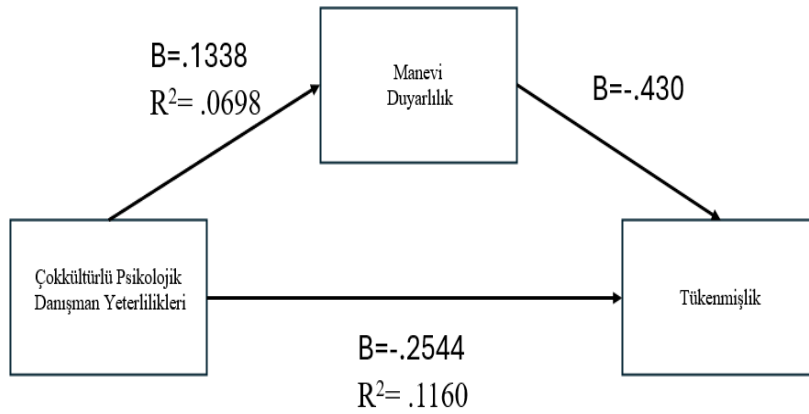
Tablo 3: Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerinin tükenmişlik üzerindeki etkisinde manevi duyarlılığın aracı rolü.

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	t	p	R2
Manevi Duyarlılık	Çokkültürlü Yeterlilikler	.13	5.15	<.001	.07

Tükenmişlik (Toplam Etki)	Çokkültürlü Yeterlilikler	-0.25	-3.91	<.001	.12
Tükenmişlik (Aracı Değişken Dahil)	Çokkültürlü Yeterlilikler (Doğrudan Etki)	-0.20	-3.11	.002	.14
	Manevi Duyarlılık	-0.43	-3.87	<.001	

Tablo incelendiğinde, analizi bulgularına göre, çokkültürlü psikolojik danışman yeterliliklerinin manevi duyarlılık üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi ($\beta = .13, t = 5.15, p < .001$) olduğu ve bu modelin varyansın %7'sini açıkladığı ($R^2 = .07$) bulunmuştur. Yeterliliklerin tükenmişlik üzerindeki toplam etkisi ise negatif ve anlamlıdır ($\beta = -.25, t = -3.91, p < .001$), bu ilişki tükenmişlikteki varyansın %12'sini açıklamaktadır ($R^2 = .12$). Manevi duyarlılık modele eklendiğinde, manevi duyarlılığın tükenmişliği anlamlı ve negatif bir şekilde yordadığı ($\beta = -.43, t = -3.87, p < .001$) ve çokkültürlü yeterliliklerin tükenmişlik üzerindeki doğrudan etkisinin de anlamlı kaldığı ($\beta = -.20, t = -3.11, p = .002$) saptanmıştır. Ayrıca, Bootstrap sonuçları manevi duyarlılık aracılığıyla gerçekleşen düşük de olsa olduğunu göstermektedir (BootLLCI = -.14, BootULCI = -.01), buna dayanarak manevi duyarlılığın, yeterlilikler ile tükenmişlik arasındaki ilişkide kısmi aracı rolünün olduğu söylenebilir.

Analiz sonucu oluşturulan model ise Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2: Psikolojik danışmanların, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkide manevi duyarlılığın aracılık etkisi.

Bu çalışmada, çokkültürlü psikolojik danışman yeterliliklerinin manevi duyarlılık aracılığıyla tükenmişlik üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuçlara göre, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri, manevi duyarlılık üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir ($\beta = 0.13, p < 0.001$) ve modelin açıklayıcılığı %7'dir. Manevi duyarlılık, tükenmişlik üzerinde negatif ve anlamlı bir etki göstermiştir ($\beta = -0.43, p < 0.01$). Ayrıca, çokkültürlü yeterliliklerin tükenmişlik

üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuş ($\beta = -0.25, p < 0.01$), dolaylı etki ise manevi duyarlılık aracılığıyla gerçekleşmiştir (BootLLCI = -0.14, BootULCI = -0.01).

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Psikolojik danışmanların, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerinin manevi duyarlılık aracılığıyla tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuçlar, manevi duyarlılığın bu ilişkide kısmi aracılık rolü oynadığını ve modelin tükenmişliği açıklama oranının (R^2) %12 olduğunu göstermektedir. Regresyon analizlerinde açıklanan varyans (R^2) değerinin etki büyüklüğü olarak yorumlanmasında, Cohen tarafından belirlenen kriterler yaygın olarak kullanılmaktadır. Buna göre elde edilen etki büyüklüğü (R^2), .0196 küçük; .1300 orta; .2600 ise büyük etki değeri olarak yorumlanabilmektedir (Özsoy ve Özsoy, 2013, s. 339). Dolayısıyla bu çalışmada bulunan etkinin orta düzey bir etki olduğu söylenebilir.

Elde edilen araştırma sonuçlarına göre, psikolojik danışmanların çokkültürlü yeterliliklerinin artırılması ve manevi duyarlılığının güçlendirilmesi, tükenmişlik düzeylerinin azaltılmasında etkili olabileceği söylenebilir. Alanyazında yapılan benzer araştırmalara bakıldığında; üniversitede öğretim görevlileri ile yapılan bir çalışmada, öğretim görevlilerinin kültüre duyarlı ders vermeye hazır olmamaları, onların tükenmişlik geliştirmesine yol açabileceği ve bu da zihinsel ve mesleki refahlarını olumsuz etkileyebileceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca aynı çalışmada kıdemli üniversite öğretim üyelerinin yeni başlayanlara göre çokkültürlü eğitimin zorluklarıyla daha iyi bahsedebildikleri görülmüştür (Mahali, 2019). Psikolojik danışmanların çokkültürlü yeterlilikleri üzerine verilen eğitimin etkisini değerlendirmek için yapılan deneysel bir araştırmada ise verilen eğitim sonrası, psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin danışma sürecinde karşılaştıkları zorluklarla daha iyi başa çıktığı görülmüştür (Kagnıcı, 2014).

Öğretmenlerin çokkültürlü ortamlardaki yeterlilikleri ile tükenmişlik arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmada, asimile edici olarak algılanan ortamlarda çalışan öğretmenlerin, asimile edici olarak algılanmayan ortamda çalışan öğretmenlere göre tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla manevi duyarlılığı fazla olan öğretmenlerin az olana göre tükenmişlik düzeyinin de az olduğunu ortaya koyan çalışmamızla uyusmaktadır (Tatar ve Horenczyk, 2003). Hollandalı öğretmenlerle yapılan benzer bir araştırma da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Dubbeld vd., 2019). Diğer bir çalışmada öğretmenler arasında duygusal tükenmişliğin gelişiminde kültürel çeşitliliğin rolü incelenmiş ve çokkültürlü ortamın duygusal tükenmişlikle ilişkili olmadığını daha çok öğretmenlerin önyargılarının bunda etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (Lorusso vd., 2024).

Bağımlılık danışmanlığı yapan danışmanlar ile yapılan deneysel bir çalışmada danışmanlara kabul, ayrıştırma, farkındalık ve değerler yöntemlerini ve çokkültürlü eğitim verilmiş olup çalışma sonucunda katılımcıları grup önyargılarına ve yanlılıklarına karşı duyarlı hale getirmiştir. Damgalama ve tükenmişlik ölçümleri eğitimden önce, eğitimden sonra ve üç aylık takipten sonra alınmıştır. Sonuçlar, farkındalık ve değerler yöntemlerini ve çokkültürlü eğitim içeriği ile oluşturulan müdahaleden sonra tükenmişlik üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir (Hayes vd., 2004). Nitekim, Young ve Cashwell'e (2020) göre psikolojik danışmanlık sürecinde manevi yeterliliğin önemi büyüktür. Onlar bunu şöyle ifade etmişlerdir, "bu alanın danışman sürecindeki önemi açıkça kabul edilmektedir, ancak bunu yetkin bir şekilde yapmak için daha fazla araştırma, akademik yazı ve eğitim için önemli bir ihtiyaç devam etmektedir." (Akt., Edmiston, 2024, s. 360)

Din ve maneviyat, psikologlar için kültürel yeterlilik eğitiminde yeterli ilgiyi görmesi gereken insan çeşitliliğinin önemli yönleridir (Vieten vd., 2016). Lisansüstü eğitimde ruh sağlığı çalışmaları ile yapılan bir çalışmada, manevi ve dini sorunların danışman eğitimine dâhil edilmesi gerektiği ve bu içeriğin çokkültürlü psikolojik danışma ile ilgili mevcut eğitime dâhil edilmesi gerektiğinde ortak görüşe sahip olduklarını bildirmişlerdir. Ancak burada dindar danışmanların bunu bir kişisel inançlarını dayatmak için bir araç olarak kullanmamaları gerektiğine de vurgu yapmıştır (Crook-Lyon vd., 2012). Başka bir çalışmada araştırmacı, birçok

danışanın manevi konularla mücadele ettiğini ancak danışmanların bu konuları anlamayacağı veya bu konularda yardımcı olamayacağı yönündeki korkuları nedeniyle danışma ortamında bunları ele almaktan çekindiklerini ifade edecek maneviyatın danışma sürecine samimi ve bilgece eklenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Brixius, 2024).

Maneviyat ve çokkültürlü tanılama arasındaki ilişkiye disiplinler arası yaklaşımla inceleyen bir araştırma, psikolojik danışman eğitimcileri ile yapılan çalışmaları inceleyen bir çalışmada danışman eğitimcilerinin manevi ve dini çeşitlilik ile bunlara müdahalede çok az bir bilgiye, motivasyona sahip olduklarını ve bu alanlarda müdahaleyi çalışmalarına etnik köken, cinsiyet gibi diğer çeşitliliklerin yanı sıra daha az kattıklarını ortaya koyuyor. Çalışmada ayrıca maneviyat ile dini ayırımın yapılarak araştırmaların yapılması gerektiğini öneriyor (Hage vd., 2006).

Maneviyata karşı duyarlı psikolojik danışma süreci ile ilgili 45 denekle deneysel bir çalışmada yüksek manevi ve dini değerlere sahip bireyler için pozitif anlamda yüksek sonuçlanırken manevi ve dini değerleri düşük bireylerde bu ilk durumdan farksız sonuçlanmıştır. Ancak genel olarak manevi öğeleri danışma sürecine katmak danışma sürecini olumlu etkilemiştir (Owen vd., 2014).

Psikolojik danışmanların çokkültürlü danışma yeterlilikleri ile manevi yeterlilikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir araştırma, bu iki yeterliliğin birbiriyle pozitif yönlü ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur (Edmiston, 2024). Çalışmamızda ulaşılan bulgular, bu literatürle paralellik göstermektedir. Araştırmamızda, çokkültürlü yeterliliklerin tükenmişlik üzerindeki etkisinde manevi duyarlılığın kısmi aracılık rolü oynadığı belirlenmiştir. Bu durum, çokkültürlü yeterlilik ve manevi duyarlılığın tükenmişlik düzeylerini azaltmada birlikte önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın çokkültürlü psikolojik danışmada kültürel olarak çeşitli bireylerle çalışmanın doğasında var olan gerginlikleri daha tolere edilebilir hale getirilmesine yardımcı olabilir, böylece danışanlara ve danışmanlara gerekli yardımı sağlayabilir. Psikolojik danışmanın manevi duyarlılık bilincinin kültürel duyarlılık ve tükenmişlik arasındaki ilişkide bilgi ve beceri düzeyi artırıldığında tükenmişlik düzeylerinde düşüşün gerçekleşmesi de kaçınılmaz olur. Danışmanın sürecinin etkililiği, danışan ve danışman arasında iş birliğinin kurulmasıyla sağlanır. Ancak çoğunlukla danışanların kendi kültürlerine yaklaşık ortamlarda çalışmayı tercih ettikleri diğer ortamlardan danışanlardan kaçtıkları görülebilmektedir. Ancak çokkültürlü danışma eğitimi alan danışanlarda bu duruma pek rastlanmadığı görülmüştür.

Bu çalışmada, çokkültürlü yeterliliklerin tükenmişlik üzerindeki etkisinde manevi duyarlılığın kısmi bir aracılık rolü oynadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, çokkültürlü danışma eğitimlerinin manevi duyarlılık bilincini artırmada ve danışmanların tükenmişlik seviyelerini azaltmada önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Farkındalık temelli eğitimler ile psikolojik danışmanın kendi özelliklerinin ve danışanın özelliklerinin farkına varması sağlanarak danışma süreci daha etkin bir hale getirilebilir. Yapılan birçok araştırmada, tükenmişliğin danışmanlarda, özellikle çokkültürlü danışanı anlama düzeyinde çaba sarf ettiklerinde, danışma süreci ve danışanın tükenmişlik düzeyi açısından ne kadar önemli olduğu ortaya konmaktadır.

Mevcut veriler, danışmanların önyargıları üzerinde çalışmalarının psikolojik iyi oluşlarına ve danışma sürecine daha hızlı ve yararlı faydalar sağlayabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla danışanların manevi duyarlılığının artırılması çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerini artırmakta onların hem kendilerini hem de danışmanlarını anlamalarına ve danışma sürecinde karşılaşılabilecek sorunlara karşı daha toleranslı olmalarını ve dolayısıyla tükenmişlik düzeylerinin azalmasını sağlayacaktır. Bu çalışma danışma sürecinin etkililiğinde, manevi duyarlılığın aracı rolünün önemini bu noktada açıkça ortaya koymaktadır. Danışanın hem

kendi hem de danışanın kendi maneviyatını anlamaları ve bunu danışma sürecine dâhil etmesi gerektiği ortadadır.

Bu çalışma, çokkültürlü psikolojik danışma sürecinin, danışmanlarda tükenmişlik düzeyini artırabileceği, manevi duyarlılığı fazla olan danışmanlarda bu olumsuz etkinin azaltılabileceği göz önüne alındığında etkili bir danışma süreci için manevi duyarlılığı artırıcı eğitimlerin planlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Danışman adayları ile yapılan bu çalışma danışmanlarla ilgili olarak yapılarak sonuçları karşılaştırılabilir.

Araştırmanın Etik Yönü

Yapılan çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Çalışmanın etik kurul onayı Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 05.12.2024 tarih, 42/18 sayılı karar yazısı ile alınmıştır. Ayrıca katılımcıların araştırmaya gönüllü katılımlarına ilişkin onam alınmıştır. Verilerin toplanmasına başlanmadan önce katılımcılara çalışma hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile maddi veya manevi çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Katkı Oranı Beyanı

Tüm yazarlar makalenin tüm süreçlerinde eşit oranda rol almışlardır. Tüm yazarlar çalışmanın son hâlini okumuş ve onaylamıştır.

KAYNAKLAR

- Ağılkaya-Şahin, Z. (2024). *Psikoloji ve psikoterapide din* (2. basım).
- Ak, B. (2008). Güvenirlilik analizi. Ş. Kalaycı (Ed.). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. (s. 3-42). Ankara: Asil Yayıncılık
- Akgün, A. (2022). *Psikolojik danışmanların mesleki tükenmişlik düzeyleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: karma desen çalışması*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Akın, A., Şentürk, L., & Özçelik, B. (2016). Psikolojik danışman tükenmişlik ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 350-359.
- Akten, S. (2007). Rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi.
- Bektaş, Y. (2006). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(1), 43-59.
- Brixius, T. L. (2024). Relationship between counselor educators' intrinsic religiosity, multicultural counseling competence, and spiritual competence (Doctoral dissertation). Walden University.
- Buyruk Genç, A. (2019). Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolü (Doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Cashwell, C. S., & Young, J. S. (Eds.). (2014). *Integrating spirituality and religion into counseling: A guide to competent practice*. John Wiley & Sons.
- Crook-Lyon, R. E., O'Grady, K. A., Smith, T. B., Jensen, D. R., Golightly, T., & Potkar, K. A. (2012). Addressing religious and spiritual diversity in graduate training and multicultural education for professional psychologists. *Psychology of Religion and Spirituality*, 4(3), 169.
- Darlington, R. B., & Hayes, A. F. (2016). Regression analysis and linear models: Concepts, applications, and implementation. *Guilford Publications*.
- Dubbeld, A., Hoog, N. D., Den Brok, P., & de Laat, M. (2019). Teachers' attitudes toward multiculturalism in relation to general and diversity-related burnout. *European Education*, 51(1), 16-31.

- Edmiston, J. L. (2024). The relationship between multicultural counseling competency and spiritual competency (Doctoral dissertation). Walden University.
- Elban, M., & Aslan, S. (2022). Manevi duyarlık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 215-224. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1132545>
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*.
- Gunnells, T. A. H. (2008). An exploration of the relationship between spirituality and social justice work of counselors and counselor educators (Doctoral dissertation). Ohio University.
- Güriş, S., & Astar, M. (2019). *Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik* (3.Basım).
- Güneş, A. (2015). Manevi-insani değerler eğilim ölçeği (MİDÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of International Social Research*, 8(41), 1354-1360.
- Günlü, A., Sağlam, A., Gürat, C., & Uz Baş, A. (2020). Okul psikolojik danışmanlarının mülteci öğrencilere yönelik sunduğu hizmetlerin değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, (55), 168-205. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.592977>
- Gürkan, E., & Akbaş, M. (2024). Manevi danışmanlık ve psikoterapi: dünyada ve türkiye’de manevi danışmanlığın gelişimi. *Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi Psikoloji Dergisi*, 2(1), 41-60.
- Hage, S. M., Hopson, A., Siegel, M., Payton, G., & DeFanti, E. (2006). Multicultural training in spirituality: An interdisciplinary review. *Counseling and Values*, 50(3), 217-234. <https://doi.org/10.1002/j.2161-007X.2006.tb00058.x>
- Hayes, S. C., Bissett, R., Roget, N., Padilla, M., Kohlenberg, B. S., Fisher, G., ... & Niccolls, R. (2004). The impact of acceptance and commitment training and multicultural training on the stigmatizing attitudes and professional burnout of substance abuse counselors. *Behavior Therapy*, 35(4), 821-835. [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(04\)80022-4](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(04)80022-4)
- Ivers, N. N., Johnson, D. A., Clarke, P. B., Newsome, D. W., & Berry, R. A. (2016). The relationship between mindfulness and multicultural counseling competence. *Journal of Counseling & Development*, 94(1), 72-82. <https://doi.org/10.1002/jcad.12063>
- İkiz, F. E. (2006). Danışma becerileri eğitiminin danışmanların empatik eğilim, empatik beceri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Jones, J. M., Kawena Begay, K., Nakagawa, Y., Cevasco, M., & Sit, J. (2016). Multicultural counseling competence training: Adding value with multicultural consultation. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 26(3), 241-265. <https://doi.org/10.1080/10474412.2015.1012671>
- Kagıncı, D. Y. (2014). Reflections of a multicultural counseling course: A qualitative study with counseling students and counselors. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(1), 53-62. <https://doi.org/10.12738/estp.2014.1.1965>
- Keçeci, B., & Ekşi, H. (2019). Multi-cultural counseling and spiritual interventions. *Spiritual Psychology and Counseling*, 4(2), 163-180.
- Koç, M. S. (2024). Integrating spirituality in psychological counseling: Historical insights and contemporary applications. *Spiritual Psychology and Counseling*, 9(3), 301-320. <https://doi.org/10.37898/spiritualpc.1402791>
- Kurşuncu, M. A., Baştemur, Ş., & İpek, Ş. (2023). Differentiation of self predicts counselor burnout through effective psychological counselor characteristics. *Research on Education and Psychology*, 7(Special Issue 2), 314-331. <https://doi.org/10.54535/rep.1356488>
- Lee, S. M., Baker, C. R., Cho, S. H., Heckathorn, D. E., Holland, M. W., & diğerleri. (2007). Development and initial psychometrics of the Counselor Burnout Inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 40, 142-154.
- Lorusso, S., Hachfeld, A., & Kärner, T. (2024). What you think is what you feel: Immigration-related value beliefs predict emotional exhaustion in pre-service teachers. *Social Psychology of Education*, 27, 1797-1833. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11218-023-09877-w>
- Magaldi-Dopman, D. (2014). An “afterthought”: Counseling trainees’ multicultural competence within the spiritual/religious domain. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 42(4), 194-204. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.2161-1912.2014.00054.x>
- Mahali, S. C. (2019). Burnout and mental well-being in higher education: Investigating the impact of multicultural efficacy. The University of Regina (Canada).
- Maslow, A., & Lewis, K. J. (1987). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi. *Salenger Incorporated*, 14(17), 987-990.
- Matthews, J. J., Barden, S. M., & Sherrell, R. S. (2018). Examining the relationships between multicultural counseling competence, multicultural self-efficacy, and ethnic identity development of practicing

- counselors. *Journal of Mental Health Counseling*, 40(2), 129-141. <https://psycnet.apa.org/doi/10.17744/mehc.40.2.03>
- Meydan, B., & Kağnıcı, D. Y. (2018). Çokkültürlü süpervizyon ilişkisinin kurulması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(51), 2-28.
- Ningrat, M., Nadhirah, N. A., & Budiman, N. (2023). Bagaimana Dampak Burnout pada Kinerja Konselor: Ditinjau dari Kode Etik Profesi. *Edu Consilium: Jurnal Bimbingan dan Konseling Pendidikan Islam*, 4(2), 52-65. <https://doi.org/10.19105/ec.v4i2.9289>
- Owen, J., Jordan, T. A., Turner, D., Davis, D. E., Hook, J. N., & Leach, M. M. (2014). Therapists' multicultural orientation: Client perceptions of cultural humility, spiritual/religious commitment, and therapy outcomes. *Journal of Psychology and Theology*, 42(1), 91-98. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/009164711404200110>
- Özdemir, M. B. (2023). Postmodern anlayışın psikolojik danışmaya yansıyan iki önemli gücü: Tinsellik ve Çokkültürlübakış açısı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 43-53. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1245537>
- Özer, Ö. ve İlhan T. (2015). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies*, 10(7), 781-802. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8041>
- Özsoy, S. & Özsoy, G. (2013). Effect size reporting in educational research. *İlköğretim Online*, 12(2), 334-346.
- Southeray, K. W. (2020). A white counselor in a multicultural world: Understanding the need for a spiritual, multicultural counseling course. *Spiritual Psychology and Counseling*, 5(2), 203-218. <https://doi.org/10.37898/spc.2020.5.2.86>
- Steen, R. L., Engels, D., & Thweatt, W. T., III. (2006). Ethical aspects of spirituality in counseling. *Counseling and Values*, 50(2), 108-118. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.2161-007X.2006.tb00047.x>
- Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling & Development*, 70, 477-486. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.1556-6676.1992.tb01642.x>
- Taris, T. W., & Schaufeli, W. B. (2018). Individual well-being and performance at work: A conceptual and theoretical overview. *Current Issues in Work and Organizational Psychology*, 189-204.
- Tatar, M., & Horenczyk, G. (2003). Diversity-related burnout among teachers. *Teaching and Teacher Education*, 19(4), 397-408. [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(03\)00024-6](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(03)00024-6)
- Taytaş, M. (2022). Psikolojik danışmanların tükenmişlik seviyelerinin q metot yöntemi ile incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 4(2), 287-306. <https://doi.org/10.47793/hp.1085488>
- Tirri, K., Nokelainen, P., & Ubani, M. (2006). Conceptual definition and empirical validation of the Spiritual Sensitivity Scale. *Journal of Empirical Theology*, 19(1), 37-62. <https://doi.org/10.1163/157092506776901870>
- Vieten, C., Scammell, S., Pierce, A., Pilato, R., Ammondson, I., Pargament, K. I., & Lukoff, D. (2016). Competencies for psychologists in the domains of religion and spirituality. *Spirituality in Clinical Practice*, 3(2), 92. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/scp0000078>
- Wang, Y., Ramos, A., Wu, H., Liu, L., Yang, X., Wang, J., & Wang, L. (2015). Relationship between occupational stress and burnout among Chinese teachers: a cross-sectional survey in Liaoning, China. *International archives of occupational and environmental health*, 88, 589-597. <https://doi.org/10.1007/s00420-014-0987-9>
- Wardle, E. A., & Mayorga, M. G. (2016). Burnout among the counseling profession: A survey of future professional counselors. *Journal on Educational Psychology*, 10(1), 9-15.
- Worthington, R. L., Soth-McNett, A. M., & Moreno, M. V. (2007). Multicultural counseling competencies research: A 20-year content analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 54(4), 351-361. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.54.4.351>
- Yang, Y., & Hayes, J. A. (2020). Causes and consequences of burnout among mental health professionals: A practice-oriented review of recent empirical literature. *Psychotherapy*, 57(3), 426. <https://doi.org/10.1037/pst0000317>
- Young, J. S., & Cashwell, C. S. (2020). Integrating spirituality and religion into counseling: An introduction. In J. S. Young & C. S. Cashwell, *Integrating spirituality and religion into counseling: A guide to competent practice* (3rd ed., pp. 3-29). American Counseling Association.
- Zeiger, M., & Lewis, J. E. (1998). The spiritually responsible therapist: Religious material in the psychotherapeutic setting. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 35(3), 415- 424. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0087825>

The Mediating Role of Spiritual Sensitivity in the Effect of Multicultural Counseling Competencies on Burnout Levels of Psychological Counselors

Zeynep SAYAR BOLELLI¹

Muhammet Übeydullah ÖZTABAK²

Cited:

Sayar Bolelli, Z., & Öztapak, M. Ü. (2025). *The mediating role of spiritual sensitivity in the effect of multicultural counseling competencies on burnout levels of psychological counselors*. *Journal of Interdisciplinary Educational Research*, 9(22), 600–615. <https://doi.org/10.57135/jier.1789707>

Abstract

The purpose of this study is to examine the impact of multicultural counseling competencies on burnout levels in psychological counselors and how spiritual sensitivity mediates this effect. The study included 198 psychological counselors selected through simple random sampling from among public schools in Çekmeköy and Ümraniye, Istanbul. Data were collected using a questionnaire. The questionnaire included a Consent Form, a Demographic Information Form, the Multicultural Counseling Competencies Scale (MCCSC), the Spiritual Sensitivity Scale (SSC), and the Counselor Burnout Inventory (CBI). Mediator analysis was applied to the data obtained in the study. It is emphasized that multicultural competencies are a critical factor for counselors to provide more effective services to individuals from diverse cultures. However, the lack or inadequate use of these competencies can increase the risk of professional burnout in counselors. A mediator analysis was conducted to determine whether spiritual sensitivity moderates this relationship. Spiritual sensitivity has been shown to have the potential to reduce burnout by increasing counselors' professional satisfaction. The results showed that multicultural competencies had a significant effect on burnout, with spiritual sensitivity playing a moderate mediating role in this effect. The research highlights the importance of supporting both the professional development and spiritual well-being of counselors. Furthermore, the results suggest that counselor education programs should focus on multicultural competencies and spiritual sensitivity.

Keywords: Multicultural counseling, Spiritual Sensitivity, Burnout.

INTRODUCTION

Multicultural competency is defined as the ability of individuals to communicate effectively and with understanding with people from different cultural backgrounds. This competency is a concept that brings together cultural awareness, knowledge, and skills (Bektaş, 2006). Awareness refers to the psychological counselor being aware of their own cultural biases, cultural sensitivity knowledge refers to the level of knowledge required to understand and evaluate the client's cultural context, while culturally sensitive psychological counseling self-efficacy encompasses the psychological counselor's ability to use this knowledge and awareness (Sue et al., 1992).

Especially in the field of psychological counseling, it is important for counselors to understand the cultural values and beliefs of their clients so that they can accurately assess the needs of individuals. Multicultural competency is known to increase individuals' capacity for cultural

¹Pdh Students, Fatih Sultan Mehmet Foundation University, Faculty of Education, Guidance and Psychological Counseling, Istanbul-Türkiye, zeynepsayar@hotmail.com, orcid.org/0009-0008-1349-1896

²Assoc Prof. Dr, Fatih Sultan Mehmet Foundation University, Faculty of Education, Guidance and Psychological Counseling, Istanbul-Türkiye, muoztabak@fsm.edu.tr, orcid.org/0000-0003-4923-2163

sensitivity and empathy, thus enabling more effective interventions in the counseling process. For example, if a client is experiencing a stressor based on rituals or traditions that are important to a particular cultural group, the counselor cannot provide effective support without understanding this context. Therefore, adopting an empathetic approach based on cultural knowledge allows the counselor to evaluate the client's problems in a broader context.

Counselors should continuously receive training to develop their multicultural competencies, be aware of their own cultural biases, and work to minimize these biases. Furthermore, it is emphasized that multicultural competency should not be limited to theoretical knowledge, but should also be supported by practical skills (Buyruk Genç, 2019). Understanding cultural differences and integrating this understanding into the counseling process is an important factor that enhances counselors' professional success. The multicultural approach helps to build trust between the counselor and the client. The lack of these competencies in the counseling process can lead to misunderstandings and ineffective results, which reduces the quality of counseling services.

Developing multicultural counseling competencies is a challenging process that allows individuals to understand different cultural identities, values, and belief systems. These competencies are not limited to acquiring knowledge but also include the necessity of developing practical skills and empathy capacity (Günlü et al., 2020). Counselors should be aware of their own cultural biases and assumptions and strive to minimize the impact of these biases on the counseling process. The literature shows that encouraging counselors to question their own internal values and develop an awareness to understand the clients' worldview are among the fundamental elements of multicultural competencies. In this context, professional development tools such as training programs, supervision processes, and self-assessment methods are very important (Meydan and Kağnıcı, 2018).

Another critical factor in the development of multicultural competencies is for counselors to expand their knowledge and understanding of different cultures. Counselors learning the social norms, belief systems, and rituals of different cultures allows this knowledge to be integrated into the counseling processes. In this context, adopting culturally appropriate intervention techniques is an important strategy that increases multicultural competency. Specific therapy methods used when working with culturally diverse groups can increase the effectiveness of counseling services. In addition, counselors developing their social sensitivity and exhibiting an open attitude toward cultural diversity provides individual and societal benefits. Counselors need to understand their own spiritual and cultural needs, as well as the cultural and spiritual needs of their clients, and address these needs within a professional framework. At the same time, the implementation of multicultural psychological counseling approaches can create positive effects not only at the individual level but also at the societal level. In this process, counselors demonstrating a continuous learning and development attitude will support the sustainability of multicultural competencies. In this context, self-assessment methods that allow counselors to question their cultural biases and assumptions have been found to be quite effective (Worthington et al., 2007). Especially, counselors analyzing their own value systems and objectively reviewing their approaches to cultural diversity constitute an important part of the measurement process. Such assessments help counselors identify both their strengths and areas for development.

Practical application evaluations also play an important role in measuring the multicultural competencies of psychological counselors. These types of evaluations analyze counselors' ability to make culturally appropriate interventions in real or simulated situations. For example, in a study by Jones et al. (2015), they examined whether training and counseling in Cognitive Behavioral Therapy (CBT) focusing on cultural sensitivity had an effect on the cultural competency levels of therapists. In this study using a pre-test/post-test design, the group that

received culturally sensitive CBT training was found to have significantly higher cultural competency scores compared to the group that received traditional CBT training. In other words, the multicultural competencies of psychological counselors increased with training. It can be said that counselors whose multicultural competencies have increased are more sensitive and aware. Indeed, in a study by Matthews, Barden, and Sherrell (2018), the relationships between cultural competence, multicultural self-efficacy, and ethnic identity among 172 professional counselors were investigated. Accordingly, a moderate positive relationship was found between cultural competence and multicultural ethnic identity, and between ethnic identity and multicultural self-efficacy. However, the strongest relationship was found between cultural competence and multicultural self-efficacy. Considering all these findings, counselors with high ethnic identity awareness and high self-efficacy belief can develop their cultural competencies.

Finally, another method that can be used to measure multicultural competencies is client feedback. Clients' level of comfort during counseling services, their perception of being understood, and their comments on the counselor's cultural sensitivity provide valuable information to the measurement process. Such feedback allows counselors to continuously improve their services. All these methods support a more comprehensive measurement and improvement of Multicultural Psychological Counseling Competencies. However, the process of acquiring and maintaining these competencies requires continuous self-reflection, learning, and effort to demonstrate culturally appropriate practices from counselors. This, while increasing the quality of psychological counseling services on the one hand, can also create a potential burden that can affect the psychological well-being, and especially the burnout levels, of counselors on the other. Therefore, another important element in the psychological counseling process is the potential burnout status that psychological counselors may experience.

Burnout in Psychological Counseling

Burnout is defined as a syndrome frequently seen, especially in professions based on human relationships, and is characterized by individuals experiencing physical, emotional, and mental exhaustion (Taytaş, 2022). This concept, first defined by Herbert Freudenberger in 1974, was addressed by Maslach and Jackson in three main dimensions: emotional exhaustion, depersonalization, and reduced personal accomplishment (Vieten et al., 2016). Emotional exhaustion is associated with the individual experiencing a loss of energy and feeling tired. Depersonalization, on the other hand, arises when the individual develops a negative and uncaring attitude toward their work. Finally, reduced personal accomplishment is defined as the individual not feeling satisfied with their work and developing perceptions of being inadequate.

Burnout is one of the problems frequently encountered in the psychological counseling profession, and it requires those working in this profession to constantly cope with intense emotional demands such as empathizing and providing support (Akgün, 2022; Taytaş, 2022; Wardle and Mayorga, 2016). This is because the nature of the counselor's job makes them vulnerable to stress and insufficient self-care, which can lead to burnout. In fact, burnout symptoms can be seen in 85% of psychological counselors (Wardle and Mayorga, 2016). Among the possible causes of burnout in counseling are exposure to stress and negative life events due to the nature of the work, being subjected to mobbing, not receiving sufficient support from other employees, insufficient staff in schools, a high number of students, especially inclusion students, long working hours in some areas such as guidance research centers (RAM), and counselors feeling inadequate in cases such as sexual abuse (Akgün, 2022, p. 97).

Burnout seen in psychological counselors negatively affects not only their psychological health but also their professional performance and the quality of the service they provide to their clients (Taytaş, 2022). Emotional exhaustion over time can lead to depersonalization,

withdrawal from people, and introversion (Jacson, 2000). The dimensions of professional burnout negatively affect not only the individual's personal well-being but also their professional performance (Taris et al., 2018). Especially emotional exhaustion can reduce the counselors' capacity for empathy and the quality of support they provide to their clients. For example, according to the study by Kurşuncu et al. (2023) with 240 psychological counselors, as the burnout level of psychological counselors increases, their counseling skills are also negatively affected. Similarly, according to Yang and Hayes (2020), burnout negatively affects the therapeutic relationship and therapeutic benefit between the counselor and the client. The study by Ningrat et al. (2023) also found that when burnout increases in psychological counselors, they show less professionalism and ethical compliance. Therefore, it can be said that burnout seen in psychological counseling negatively affects not only their well-being but also their professional competence and performance. Consequently, this situation can increase job turnover rates in the long term and reduce the overall effectiveness of psychological counseling services (Akten, 2007).

Strategies recommended for coping with burnout include mindfulness-based interventions, strengthening social support systems, and ensuring work-life balance (Hayes et al., 2004). Mindfulness-based practices can help individuals better understand their own emotional states and become more resilient to stress. Indeed, Ivers et al. (2016) examined the experimental relationship between multicultural counseling competence and mindfulness. The researchers found significant relationships between the components of mindfulness and the sub-dimensions of multicultural counseling competence, namely multicultural awareness and multicultural knowledge, after controlling for variables such as race/ethnicity, multicultural course completion, and empathy. These findings suggest that mindfulness skills may be an important component for the development of therapists' multicultural competence (especially the awareness and knowledge dimensions).

Spiritual Sensitivity and Psychological Counseling

Spiritual sensitivity refers to the ability of an individual to understand their own spiritual values and beliefs, as well as being sensitive to the spiritual experiences and perspectives of others. This concept includes the individual's capacity to give meaning to their life, discover inner peace, and appreciate the spiritual values of others (İkiz, 2006). Spiritual sensitivity contributes to the development of healthier relationships both individually and socially by enabling the person to establish a deeper connection with themselves and their environment. It also helps individuals question their own values and exhibit a more open attitude toward the different beliefs of others.

The importance of spiritual sensitivity stems from its ability to increase the individual's resilience to the difficulties encountered in life. Spiritually sensitive individuals can develop more effective methods for coping with stress and anxiety. This situation shows the positive effects of spiritual sensitivity on the individual's mental and emotional health (Zeiger and Lewis, 1998). The sense of meaning and purpose in a person's life is strengthened through spiritual sensitivity. This allows individuals to have a more positive life perspective and increases their general well-being.

Spiritual sensitivity appears as an important dimension for both the client and the counselor in psychological counseling processes. Psychological counselors understanding the clients' spiritual values and belief systems facilitates empathy in this process and enables them to provide more effective support (Koç, 2024). Clients' spiritual beliefs can be an important resource in making sense of life experiences and coping with emotional difficulties. Spiritual sensitivity, in this context, enables counselors to accept the clients' beliefs and values without judgment and to integrate these values into the therapeutic process. In fact, spirituality has been

frequently used in various types of counseling, intervention techniques, and supervision training for a long time (Magaldi-Dopman, 2014). Moreover, when looking at contemporary practices such as concentration, prayer, forgiveness, and mindfulness, traces of spirituality can be seen (Koç, 2024). Today, many studies have revealed the positive effects of spirituality in the psychological counseling process (Ağılkaya-Şahin et al., 2024).

In the psychological counseling process, spiritual sensitivity is effective in understanding and resolving the client's internal conflicts. For example, in situations where the client questions their purpose in life or experiences a spiritual crisis, the counselor can offer constructive solutions to these crises by approaching them with spiritual sensitivity (Cashwell et al., 2014). Besides, counselors understanding the spiritual dimensions of clients facilitates addressing not only individual problems but also the societal context. This broadens the scope of the counseling process and allows clients to receive more holistic support. Spiritual sensitivity also contributes to the strengthening of the counselor-client relationship. An approach that takes clients' spiritual values into account makes them feel safer and increases their commitment to the counseling process. This helps clients express their emotional problems more openly and benefit more from the counseling process (Gunnells, 2008). Spiritual sensitivity should therefore be seen as one of the fundamental elements of the counseling process.

In this context, spiritual sensitivity is also an important factor in counselors' own professional development. Counselors questioning their own spiritual values and being open to different spiritual perspectives enables them to provide more effective and understanding support. A counselor acting with spiritual sensitivity can better understand the client's needs and guide the therapy process in a way that is appropriate to the individual's value system. Therefore, spiritual sensitivity should be evaluated not only as a tool for the psychological counseling process but also as a factor that increases its success.

Spiritual sensitivity is a concept that refers to counselors being sensitive to the clients' values, beliefs, and spiritual needs in psychological counseling processes (Edmiston, 2024). Counselors may have difficulty conducting a healthy therapy process without understanding and taking into account the spiritual dimensions of their clients. Ensuring spiritual sensitivity allows the counselor to understand the fundamental beliefs and values that shape the client's life. This sensitivity contributes to the therapeutic process being more effective by enabling clients to discover the deep meanings behind the difficulties they experience. Especially in crisis situations, an approach that understands the client's spiritual aspects allows the individual to feel safer and more supported.

In the psychological counseling process, spiritual sensitivity helps individuals explore and make sense of their own spiritual experiences. Spiritual crises can create a profound sense of loss of meaning or aimlessness in an individual's life. In these situations, the counselor's approach with spiritual sensitivity contributes to the individual reassessing their own internal resources and values. If the client is in a grieving process, addressing this process within the framework of spiritual values can facilitate the client's coping with the sense of loss (Edmiston, 2024). Spiritual sensitivity allows counselors to address clients' life stories in a broader context; this broadens the scope of the counseling process beyond just solving individual problems to also consider the client's societal and cultural contexts.

Spiritual sensitivity is also a factor that strengthens the counselor-client relationship (Gunnells, 2008). When an approach that respects their spiritual values and beliefs is exhibited, clients feel more valued and become more open to the counseling process. This environment of trust allows clients to express their emotional problems and internal conflicts more comfortably. Spiritual sensitivity offers a holistic therapy approach by focusing not only on the client's mental health but also on their emotional and spiritual well-being. This helps the client benefit more from the

therapy process and increases their commitment to the counseling process. Counselors questioning their own spiritual values and being open to different spiritual perspectives enables them to provide more effective and understanding support. A counselor acting with spiritual sensitivity can better understand the client's needs and guide the therapy process in a way that is appropriate to the individual's value system (Gunnells, 2008). In addition, counselors exhibiting an open attitude toward different cultural and spiritual belief systems increases their professional competence. It contributes to the development of both individual counseling processes and social harmony. Spiritual sensitivity should be evaluated not only as a tool but also as a fundamental factor that increases the success of the counseling process.

In spiritual counseling and psychological counseling processes, adopting a sensitive approach to the client's spiritual and cultural values is the key to an effective counseling process. Spirituality is an important element that shapes individuals' search for meaning and personal values in life. Therefore, in multicultural psychological counseling, taking spirituality into account allows for a deeper understanding of the client's needs (Gürkan and Akbaş, 2024). For example, the counselor performing interventions within the scope of the well-being model by taking into account the clients' spiritual experiences can strengthen the therapeutic process. On the other hand, using spirituality as a healing tool increases trust between the client and the counselor and ensures a more meaningful interaction. Considering Maslow's hierarchy of needs, it is generally accepted that individuals tend to adopt more inclusive and unifying worldviews as their spiritual development progresses to higher stages of development (Maslow and Lewis, 1987). Therefore, it is probable that individuals with high spiritual sensitivity also have an increase in multicultural psychological counseling competencies. Counselors should understand the importance of developing a curiosity to understand how spirituality impacts their clients' lives and use this new awareness to facilitate healing and wholeness for their clients (Soucheray, 2020). Spiritual sensitivity is defined as the ability of individuals to understand, accept, and effectively cope with their own spiritual values and the spiritual beliefs of others. Measuring this sensitivity is important for understanding and developing individuals' spiritual competence levels (Güneş, 2015). In the multicultural psychological counseling process, the counselor may experience burnout as a result of feeling inadequate or trying to understand different cultures outside their own. This situation can negatively affect both themselves, the client, and the counseling process. It is assumed that psychological counselors with high spiritual sensitivity can manage the multicultural counseling process better in this process.

Purpose of the Study

The purpose of this study is to examine the mediating role of spiritual sensitivity in the impact of multicultural counseling competencies on burnout levels of psychological counselors. The hypotheses to be tested for this purpose are as follows:

1. There is a significant positive relationship between the multicultural counseling competencies of psychological counselors and their spiritual sensitivity.
2. There is a negative significant relationship between the spiritual sensitivity levels of psychological counselors and their burnout levels.
3. There is a negative significant relationship between the multicultural counseling competencies of psychological counselors and their burnout levels.
4. Spiritual sensitivity plays a mediating role in the relationship between psychological counselors of multicultural counseling competencies and burnout levels.

METHOD

Research Model

The research was carried out using a relational survey model. Mediation analysis was applied to determine whether there was an effect of another variable or variables in the relationship between the dependent and independent variables, and the data were interpreted in this way.

The PROCESS Macro program developed by Hayes (2016) to be used by adding it to the SPSS program was used to evaluate the effect of the mediator variable. In the program, the mediating effect of the mediator variable on the dependent variable is examined with the total effect, direct effect, and indirect effect scores (Darlington and Hayes, 2016). In this study, mediator variable analysis was used to investigate whether spiritual sensitivity has a mediating effect between multicultural psychological counseling and burnout level sub-dimensions.

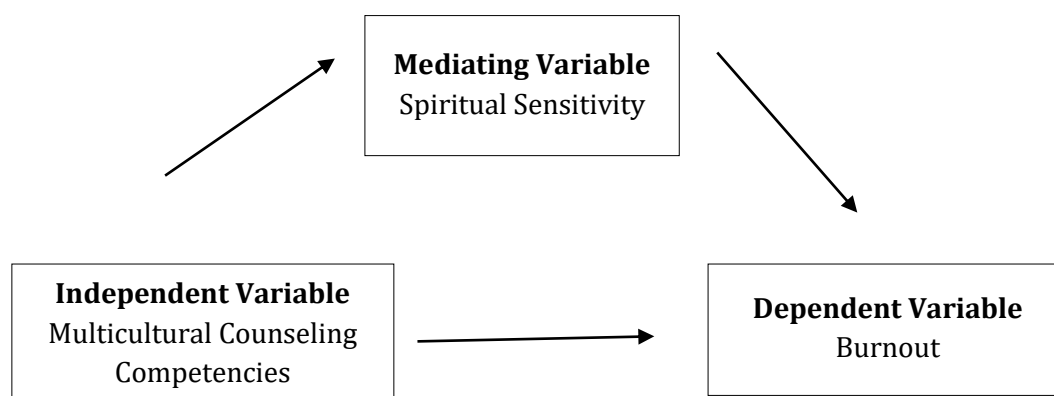

Figure 1: Model for the Mediating Role of Spiritual Sensitivity in the Effect of Multicultural Counseling Competencies on Burnout Levels of Psychological Counselors

In the research model presented in Figure 1, firstly the effect of the independent variable, multicultural counseling competencies, on the mediator variable, spiritual sensitivity, was evaluated, and then the effect of spiritual sensitivity on burnout and then the mediator effect of spiritual sensitivity on the relationship between multicultural counseling competencies and burnout level were examined.

Population and Sample of the Study

The study included 198 psychological counselors selected through simple random sampling from among psychological counselors working in public institutions in the districts of Çekmeköy and Ümraniye, Istanbul.

Table 1: Demographic Information of Participants

	Groups	f	%
Gender	Female	137	69.2
	Male	61	30.8
Education Status	Undergraduate	104	52.5
	Graduate	88	44.4
	Doctorate	6	3.1
Course on Multicultural Psychological Counseling	Yes	52	26.3
	No	146	73.7

Of the participants in the study, 69.2% were female and 30.8% were male. In terms of education level, 52.5% of participants had a bachelor's degree and 47.5% had a postgraduate degree. When considering whether they had taken a course in multicultural counseling, 26.3% had taken a course in this field, while 73.7% had not.

Data Collection Tools

In this study, data were collected using the Demographic Information Form, Multicultural Counseling Competencies Scale, Spiritual Sensitivity Scale, and Psychological Counselor Burnout Inventory.

Demographic Information Form

The demographic information form was prepared by the researchers and asked participants about their gender, age, marital status, education status, income levels, and employment status.

Multicultural Counseling Competencies Scale (MCCCS)

It was developed by Özer and İlhan (2014) to measure the multicultural counseling competencies of psychological counselors. The scale, consisting of 26 items, is composed of the sub-dimensions of knowledge, skill, and awareness. The scale is evaluated on a 5-point Likert type, and the lowest possible score is 26, and the highest possible score is 130. Items such as "As a psychological counselor, I realize that my culture's perspective influences my view of the client" are included. To conduct the reliability study, Cronbach's Alpha coefficients were determined to be 0.88 for the awareness sub-dimension, 0.88 for the skill sub-dimension, 0.84 for the knowledge sub-dimension, and 0.88 for the entire scale. The result of the Exploratory and Confirmatory Factor Analysis shows that 50.86% of the total variance is explained. In this study, the Cronbach's Alpha coefficient for the reliability study of the scale was found to be 0.82 for the entire scale (Özer and İlhan, 2014).

Counselor Burnout Inventory (CBI)

The Turkish adaptation of the Counselor Burnout Inventory, originally developed by Lee et al. (2007) to measure the burnout levels of psychological counselors, was made in 2016 (Akın et al., 2016). Sample items on the scale include "I no longer worry about whether my clients are doing well". The scale is a 5-point Likert type. Higher scores indicate a higher level of psychological counselor burnout. The internal consistency reliability coefficients of the scale were found to be .86 for the exhaustion sub-dimension, .88 for the inadequacy sub-dimension, .86 for the negative working conditions sub-dimension, .83 for the client devaluation sub-dimension, .85 for the deterioration in private life sub-dimension, and .89 for the entire scale. As a result of the study conducted for the reliability of the scale, Cronbach's Alpha coefficients for its sub-dimensions and the whole were determined to be .87, .74, .86, .66, .75, and .83, respectively.

Spiritual Sensitivity Scale (SSS)

The Turkish adaptation of the Spiritual Sensitivity Scale, developed by Tirri et al. (2006), was made by Elban and Aslan (2022). The scale consists of eleven questions on a 5-point Likert type, and there are no reverse items. It consists of three dimensions: awareness and mystery sensitivity, value sensitivity, and community sensitivity. For example, among the items related to value sensitivity is one that says "It is important for me to find my purpose in life". In the adaptation study, the internal consistency Cronbach's alpha value of the scale was determined to be .85 for the entire scale, .71 for the awareness and mystery sensitivity sub-dimension, .70 for the value sensitivity sub-dimension, and .76 for the community sensitivity sub-dimension.

Data Collection

The data collection process for the research was carried out via a Google form created by the researchers in accordance with the approval letter dated 5/12/2024 and numbered 42/18 of the Fatih Sultan Mehmet University Scientific Research and Publication Ethics Committee. The forms were distributed to psychological counselors selected by simple random sampling from among psychological counselors serving in public schools in the Çekmeköy and Ümraniye districts of Istanbul during December and January, voluntarily without requesting personal information.

Data Analysis

Data analysis was conducted using SPSS 27 and the PROCESS v4.2 plugin. First, descriptive statistics were used to calculate the frequency and percentage distributions of the variables, and the normal distribution properties of the data were assessed by examining the skewness and kurtosis values of the scales. The determination of whether the variables exhibited a normal distribution was made by considering sources indicating that distributions with kurtosis and skewness values between -2 and +2 are normal (Ak, 2008; George and Mallery, 2010; Guriş and Astar, 2019). Descriptive statistics were first calculated for the variables, and then Pearson Product-Moment Correlation analysis was applied to test the relationships between the dependent variable (burnout), the independent variable (multicultural counselor competencies), and the mediator variable (spiritual sensitivity).

In accordance with the research model, Model 4 mediation analysis was conducted using the PROCESS plugin to test the role of the mediator variable in the relationship between the independent and dependent variables. In this analysis, the significance of indirect effects was assessed at a 95% confidence interval using a bootstrapping sample of 5,000. These analyses examined the direct and indirect effects of multicultural counseling competencies on burnout and the mediating role of spiritual sensitivity.

FINDINGS

In the study, before determining the mediating role, it was decided whether the distribution of the variables was normal by looking at the skewness and kurtosis values, and then the relationships between the variables were interpreted. The results are presented in Table 2.

Table 2: Correlation Results and Descriptive Statistics Between Multicultural Counseling Competencies, Spiritual Sensitivity, and Burnout Levels

	Correlation			Descriptive Statistics		
	1	2	3	Mean(SD)	Distortion	Kurtosis
				97.37		
1 Multicultural counselor competencies	-				.00	.52
2 Spiritual sensitivity	.26**	-		45.42	-.63	1.24
3 Burnout	-.28**	-.14**	-	43.80	.23	.04

Note. ** $P < 0.01$, * $P < 0,05$

All other sub-dimensions of the scales conform to the normal distribution because they are within the +2, -2 limit. As a result of the correlation analysis performed after the normal distribution result, a significant positive relationship was found between multicultural psychological counseling competencies and spiritual sensitivity ($r = 0.26$; $p < .001$). A negative and significant relationship was found between spiritual sensitivity and burnout levels ($r = -.14$; $p < .001$). Finally, there is a negative and significant relationship between multicultural psychological counseling competencies and burnout.

After determining that the relationships between variables were significant, mediation analysis was conducted and the findings are presented in Table 3 below.

Table 3: The mediating role of spiritual sensitivity in the effect of multicultural counseling competencies on burnout.

Dependent Variable	Predictor Variable	B	t	p	R2
Spiritual Sensitivity	Multicultural Competencies	.13	5.15	<.001	.07
Burnout (Total Impact)	Multicultural Competencies	-.25	-3.91	<.001	.12
Burnout (Including Mediator Variable)	Multicultural Competencies (Direct Impact)	-.20	-3.11	.002	.14
	Spiritual Sensitivity	-.43	-3.87	<.001	

When the table was examined, the analysis findings indicated that multicultural counselor competencies had a positive and significant effect on spiritual sensitivity ($\beta = .13$, $t = 5.15$, $p < .001$), and this model explained 7% of the variance ($R^2 = .07$). The total effect of competencies on burnout was negative and significant ($\beta = -.25$, $t = -3.91$, $p < .001$), and this relationship explained 12% of the variance in burnout ($R^2 = .12$). When spiritual sensitivity was added to the model, it was found that spiritual sensitivity significantly and negatively predicted burnout ($\beta = -.43$, $t = -3.87$, $p < .001$), and the direct effect of multicultural competencies on burnout remained significant ($\beta = -.20$, $t = -3.11$, $p = .002$). Additionally, Bootstrap results indicate that there is a small, albeit mediated, effect mediated by spiritual sensitivity (BootLLCI = $-.14$, BootULCI = $-.01$), suggesting that spiritual sensitivity partially mediates the relationship between competencies and burnout.

The model created as a result of the analysis is presented in Figure 2.

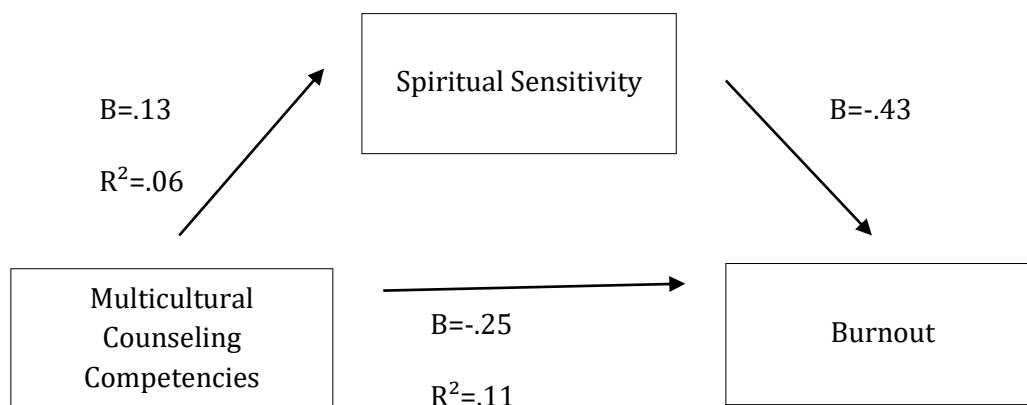

Figure 2: The mediating effect of spiritual sensitivity on the relationship between psychological counselors' multicultural counseling competencies and burnout levels.

This study examined the effect of multicultural counseling competencies on burnout through spiritual sensitivity. The results showed that multicultural counseling competencies had a

positive and significant effect on spiritual sensitivity ($\beta = 0.13, p < 0.001$), and the explanatory power of the model was 7%. Spiritual sensitivity had a negative and significant effect on burnout ($\beta = -0.43, p < 0.01$). In addition, the direct effect of multicultural competencies on burnout was significant ($\beta = -0.25, p < 0.01$), and the indirect effect was mediated through spiritual sensitivity (BootLLCI = -0.14, BootULCI = -0.01).

DISCUSSION

This study examined the effect of psychological counselors' multicultural counseling competencies on burnout levels through spiritual sensitivity. The results show that spiritual sensitivity plays a partial mediating role in this relationship, and the model's burnout explanation rate (R^2) is 12%. The criteria established by Cohen are widely used when interpreting the explained variance (R^2) value in regression analyses as an effect size. Accordingly, the obtained effect size (R^2) can be interpreted as .0196 small, .1300 medium, and .2600 large (Özsoy and Özsoy, 2013, p. 339). Therefore, the effect found in this study can be considered a medium-level effect.

According to the research results, increasing the multicultural competencies and strengthening the spiritual sensitivity of psychological counselors can be effective in reducing burnout levels. Similar studies in the literature indicate that; A study conducted with university faculty members concluded that faculty members' lack of preparation for culturally responsive instruction could lead to burnout, which could negatively impact their mental and professional well-being. Furthermore, the same study found that senior university faculty members were better able to cope with the challenges of multicultural education than junior faculty members (Mahali, 2019). An experimental study to evaluate the impact of training on counselors' multicultural competencies found that counseling students were better able to cope with the challenges they encountered during the counseling process after the training (Kagnıcı, 2014).

Another study examining the relationship between teachers' competence in multicultural environments and burnout found that teachers working in environments perceived as assimilative had higher burnout levels than those working in environments perceived as non-assimilative. This finding is consistent with our study, which found that teachers with higher spiritual sensitivity had lower burnout levels than those with lower spiritual sensitivity (Tatar & Horenczyk, 2003). A similar study with Dutch teachers also yielded similar results (Dubbeld et al., 2019). Another study examined the role of cultural diversity in the development of emotional burnout among teachers and found that multicultural environments were not associated with emotional burnout, but rather that teachers' prejudices were influential (Lorusso et al., 2024).

In an experimental study conducted with addiction counselors, the counselors were provided with training in acceptance, differentiation, awareness, and values methods, as well as multicultural training. As a result, the study sensitized the participants to group prejudices and biases. Stigma and burnout measurements were taken before, after, and at a three-month follow-up. Results indicated a positive impact on burnout following the intervention, which incorporated mindfulness and values methods and multicultural educational content (Hayes et al., 2004). Indeed, according to Young and Cashwell (2020), spiritual competence is crucial in the counseling process. They stated, "The importance of this area in the counseling process is clearly recognized, but there remains a significant need for further research, academic writing, and training to do so competently." (As cited in Edmiston, 2024, p. 360)

Religion and spirituality are important aspects of human diversity that should receive adequate attention in cultural competence training for psychologists (Vieta et al., 2016). A study conducted with graduate mental health researchers reported a consensus that spiritual and religious issues should be included in counselor training and that this content should be incorporated into existing multicultural counseling training. However, the study also

emphasized that religious counselors should not use this as a tool to impose their personal beliefs (Crook-Lyon et al., 2012). In another study, the researcher emphasized that many clients struggle with spiritual issues but hesitate to address them in the counseling environment due to fears that counselors will not understand or be able to assist them. He emphasized that spirituality should be incorporated into the counseling process sincerely and wisely (Brixius, 2024). A study examining the relationship between spirituality and multicultural diagnosis from an interdisciplinary perspective, and a study examining studies conducted with counselor educators, reveals that counselor educators have little understanding of and motivation for spiritual and religious diversity and interventions, and that they are less likely to incorporate interventions in these areas, along with other diversity factors such as ethnicity and gender, into their work. The study also suggests that research should be conducted distinguishing between spirituality and religion (Hage et al., 2006).

In an experimental study of a spiritually sensitive counseling process with 45 participants, positive results were found for individuals with high spiritual and religious values, while for individuals with low spiritual and religious values, the results were similar to the initial findings. However, incorporating spiritual elements into the counseling process generally had a positive impact (Owen et al., 2014).

Another study examining the relationship between counselors' multicultural counseling competencies and spiritual competencies revealed a positive relationship between these two competencies (Edmiston, 2024). The findings in our study are consistent with this literature. Our study determined that spiritual sensitivity plays a partial mediating role in the effect of multicultural competencies on burnout. This suggests that multicultural competency and spiritual sensitivity may play a significant role together in reducing burnout levels.

CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

This study can help make the inherent tensions of working with culturally diverse individuals in multicultural counseling more tolerable, thus providing the necessary support to clients and counselors. Increasing the counselor's awareness of spiritual sensitivity and the relationship between cultural sensitivity and burnout inevitably leads to a decrease in burnout levels. The effectiveness of the counseling process is achieved through collaboration between the client and counselor. However, it is often observed that clients prefer to work in environments that approximate their own culture and avoid those in other environments. However, this situation was not observed in clients who received multicultural counseling training.

This study found that spiritual sensitivity plays a partial mediating role in the effect of multicultural competencies on burnout. This finding suggests that multicultural counseling training can play a significant role in increasing awareness of spiritual sensitivity and reducing burnout levels in counselors. Awareness-based training can make the counseling process more effective by helping counselors become aware of their own and the client's characteristics. Many studies have revealed how important burnout is in terms of the counseling process and the client's burnout level, especially when they strive to understand multicultural clients.

Current data suggest that addressing counselors' prejudices can provide more immediate and beneficial benefits to their psychological well-being and the counseling process. Therefore, increasing clients' spiritual sensitivity will enhance their multicultural counseling competencies, help them understand both themselves and their counselors, and become more tolerant of challenges they may encounter during the counseling process, thus reducing burnout levels. This study clearly demonstrates the importance of the mediating role of spiritual sensitivity in the effectiveness of the counseling process. It is clear that both the client and the client need to understand their own spirituality and incorporate it into the counseling process.

Given that multicultural counseling can increase burnout in counselors and that this negative impact can be mitigated in counselors with high spiritual sensitivity, this study highlights the need for training programs to enhance spiritual sensitivity for an effective counseling process. This study, conducted with counselor candidates, can be conducted with clients to compare the results.

REFERENCES

- Ağilkaya-Şahin, Z. (2024). *Psikoloji ve psikoterapide din* (2. basım).
- Ak, B. (2008). Güvenirlik analizi. Ş. Kalaycı (Ed.). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. (s. 3-42). Ankara: Asil Yayıncılık
- Akgün, A. (2022). *Psikolojik danışmanların mesleki tükenmişlik düzeyleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: karma desen çalışması*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Akın, A., Şentürk, L., & Özçelik, B. (2016). Psikolojik danışman tükenmişlik ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 350-359.
- Akten, S. (2007). Rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi.
- Bektaş, Y. (2006). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(1), 43-59.
- Brixius, T. L. (2024). Relationship between counselor educators' intrinsic religiosity, multicultural counseling competence, and spiritual competence (Doctoral dissertation). Walden University.
- Buyruk Genç, A. (2019). Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolü (Doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Cashwell, C. S., & Young, J. S. (Eds.). (2014). *Integrating spirituality and religion into counseling: A guide to competent practice*. John Wiley & Sons.
- Crook-Lyon, R. E., O'Grady, K. A., Smith, T. B., Jensen, D. R., Golightly, T., & Potkar, K. A. (2012). Addressing religious and spiritual diversity in graduate training and multicultural education for professional psychologists. *Psychology of Religion and Spirituality*, 4(3), 169.
- Darlington, R. B., & Hayes, A. F. (2016). Regression analysis and linear models: Concepts, applications, and implementation. *Guilford Publications*.
- Dubbeld, A., Hoog, N. D., Den Brok, P., & de Laat, M. (2019). Teachers' attitudes toward multiculturalism in relation to general and diversity-related burnout. *European Education*, 51(1), 16-31.
- Edmiston, J. L. (2024). The relationship between multicultural counseling competency and spiritual competency (Doctoral dissertation). Walden University.
- Elban, M., & Aslan, S. (2022). Manevi duyarlılık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 215-224. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1132545>

- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*.
- Gunnells, T. A. H. (2008). An exploration of the relationship between spirituality and social justice work of counselors and counselor educators (Doctoral dissertation). Ohio University.
- Güriş, S., & Astar, M. (2019). *Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik* (3.Basım).
- Güneş, A. (2015). Manevi-insani değerler eğilim ölçeği (MİDÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of International Social Research*, 8(41), 1354-1360.
- Günlü, A., Sağlam, A., Gürat, C., & Uz Baş, A. (2020). Okul psikolojik danışmanlarının mülteci öğrencilere yönelik sunduğu hizmetlerin değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, (55), 168-205. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.592977>
- Gürkan, E., & Akbaş, M. (2024). Manevi danışmanlık ve psikoterapi: dünyada ve türkiye’de manevi danışmanlığın gelişimi. *Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi Psikoloji Dergisi*, 2(1), 41-60.
- Hage, S. M., Hopson, A., Siegel, M., Payton, G., & DeFanti, E. (2006). Multicultural training in spirituality: An interdisciplinary review. *Counseling and Values*, 50(3), 217-234. <https://doi.org/10.1002/j.2161-007X.2006.tb00058.x>
- Hayes, S. C., Bissett, R., Roget, N., Padilla, M., Kohlenberg, B. S., Fisher, G., ... & Niccolls, R. (2004). The impact of acceptance and commitment training and multicultural training on the stigmatizing attitudes and professional burnout of substance abuse counselors. *Behavior Therapy*, 35(4), 821-835. [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(04\)80022-4](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(04)80022-4)
- Ivers, N. N., Johnson, D. A., Clarke, P. B., Newsome, D. W., & Berry, R. A. (2016). The relationship between mindfulness and multicultural counseling competence. *Journal of Counseling & Development*, 94(1), 72-82. <https://doi.org/10.1002/jcad.12063>
- İkiz, F. E. (2006). Danışma becerileri eğitiminin danışmanların empatik eğilim, empatik beceri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Jones, J. M., Kawena Begay, K., Nakagawa, Y., Cevasco, M., & Sit, J. (2016). Multicultural counseling competence training: Adding value with multicultural consultation. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 26(3), 241-265. <https://doi.org/10.1080/10474412.2015.1012671>
- Kagnıcı, D. Y. (2014). Reflections of a multicultural counseling course: A qualitative study with counseling students and counselors. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(1), 53-62. <https://doi.org/10.12738/estp.2014.1.1965>
- Keçeci, B., & Ekşi, H. (2019). Multi-cultural counseling and spiritual interventions. *Spiritual Psychology and Counseling*, 4(2), 163-180.
- Koç, M. S. (2024). Integrating spirituality in psychological counseling: Historical insights and contemporary applications. *Spiritual Psychology and Counseling*, 9(3), 301-320. <https://doi.org/10.37898/spiritualpc.1402791>
- Kurşuncu, M. A., Baştemur, Ş., & İpek, Ş. (2023). Differentiation of self predicts counselor burnout through effective psychological counselor characteristics. *Research on Education and Psychology*, 7(Special Issue 2), 314-331. <https://doi.org/10.54535/rep.1356488>

- Lee, S. M., Baker, C. R., Cho, S. H., Heckathorn, D. E., Holland, M. W., & diğeri. (2007). Development and initial psychometrics of the Counselor Burnout Inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 40, 142-154.
- Lorusso, S., Hachfeld, A., & Kärner, T. (2024). What you think is what you feel: Immigration-related value beliefs predict emotional exhaustion in pre-service teachers. *Social Psychology of Education*, 27, 1797-1833. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11218-023-09877-w>
- Magaldi-Dopman, D. (2014). An "afterthought": Counseling trainees' multicultural competence within the spiritual/religious domain. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 42(4), 194-204. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.2161-1912.2014.00054.x>
- Mahali, S. C. (2019). Burnout and mental well-being in higher education: Investigating the impact of multicultural efficacy. The University of Regina (Canada).
- Maslow, A., & Lewis, K. J. (1987). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi. *Salenger Incorporated*, 14(17), 987-990.
- Matthews, J. J., Barden, S. M., & Sherrell, R. S. (2018). Examining the relationships between multicultural counseling competence, multicultural self-efficacy, and ethnic identity development of practicing counselors. *Journal of Mental Health Counseling*, 40(2), 129-141. <https://psycnet.apa.org/doi/10.17744/mehc.40.2.03>
- Meydan, B., & Kağnıcı, D. Y. (2018). Çokkültürlü süpervizyon ilişkisinin kurulması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(51), 2-28.
- Ningrat, M., Nadhirah, N. A., & Budiman, N. (2023). Bagaimana Dampak Burnout pada Kinerja Konselor: Ditinjau dari Kode Etik Profesi. *Edu Consilium: Jurnal Bimbingan dan Konseling Pendidikan Islam*, 4(2), 52-65. <https://doi.org/10.19105/ec.v4i2.9289>
- Owen, J., Jordan, T. A., Turner, D., Davis, D. E., Hook, J. N., & Leach, M. M. (2014). Therapists' multicultural orientation: Client perceptions of cultural humility, spiritual/religious commitment, and therapy outcomes. *Journal of Psychology and Theology*, 42(1), 91-98. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/009164711404200110>
- Özdemir, M. B. (2023). Postmodern anlayışın psikolojik danışmaya yansıyan iki önemli gücü: Tinsellik ve Çokkültürlübakış açısı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 43-53. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1245537>
- Özer, Ö. ve İlhan T. (2015). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies*, 10(7), 781-802. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8041>
- Özsoy, S. & Özsoy, G. (2013). Effect size reporting in educational research. *İlköğretim Online*, 12(2), 334-346.
- Southeray, K. W. (2020). A white counselor in a multicultural world: Understanding the need for a spiritual, multicultural counseling course. *Spiritual Psychology and Counseling*, 5(2), 203-218. <https://doi.org/10.37898/spc.2020.5.2.86>
- Steen, R. L., Engels, D., & Thweatt, W. T., III. (2006). Ethical aspects of spirituality in counseling. *Counseling and Values*, 50(2), 108-118. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.2161-007X.2006.tb00047.x>

- Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling & Development*, 70, 477-486. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.1556-6676.1992.tb01642.x>
- Taris, T. W., & Schaufeli, W. B. (2018). Individual well-being and performance at work: A conceptual and theoretical overview. *Current Issues in Work and Organizational Psychology*, 189-204.
- Tatar, M., & Horenczyk, G. (2003). Diversity-related burnout among teachers. *Teaching and Teacher Education*, 19(4), 397-408. [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(03\)00024-6](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(03)00024-6)
- Taytaş, M. (2022). Psikolojik danışmanların tükenmişlik seviyelerinin q metot yöntemi ile incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 4(2), 287-306. <https://doi.org/10.47793/hp.1085488>
- Tirri, K., Nokelainen, P., & Ubani, M. (2006). Conceptual definition and empirical validation of the Spiritual Sensitivity Scale. *Journal of Empirical Theology*, 19(1), 37-62. <https://doi.org/10.1163/157092506776901870>
- Vieten, C., Scammell, S., Pierce, A., Pilato, R., Ammondson, I., Pargament, K. I., & Lukoff, D. (2016). Competencies for psychologists in the domains of religion and spirituality. *Spirituality in Clinical Practice*, 3(2), 92. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/scp0000078>
- Wang, Y., Ramos, A., Wu, H., Liu, L., Yang, X., Wang, J., & Wang, L. (2015). Relationship between occupational stress and burnout among Chinese teachers: a cross-sectional survey in Liaoning, China. *International archives of occupational and environmental health*, 88, 589-597. <https://doi.org/10.1007/s00420-014-0987-9>
- Wardle, E. A., & Mayorga, M. G. (2016). Burnout among the counseling profession: A survey of future professional counselors. *Journal on Educational Psychology*, 10(1), 9-15.
- Worthington, R. L., Soth-McNett, A. M., & Moreno, M. V. (2007). Multicultural counseling competencies research: A 20-year content analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 54(4), 351-361. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.54.4.351>
- Yang, Y., & Hayes, J. A. (2020). Causes and consequences of burnout among mental health professionals: A practice-oriented review of recent empirical literature. *Psychotherapy*, 57(3), 426. <https://doi.org/10.1037/pst0000317>
- Young, J. S., & Cashwell, C. S. (2020). Integrating spirituality and religion into counseling: An introduction. In J. S. Young & C. S. Cashwell, *Integrating spirituality and religion into counseling: A guide to competent practice* (3rd ed., pp. 3-29). American Counseling Association.
- Zeiger, M., & Lewis, J. E. (1998). The spiritually responsible therapist: Religious material in the psychotherapeutic setting. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 35(3), 415-424. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0087825>